

T.C.

**SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANNELERİN EMZİRME ÖZ YETERLİLİKLERİ VE BENLİK
SAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

SİNEM KOÇTEPE

0000-0003-4897-5942

ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİVAS-2024

TC
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANNELEİN EMZİRME ÖZ YETERLİLİKLERİ VE BENLİK SAYGILARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

SİNEM KOÇTEPE

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ
ANA BİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ EMİNE ALTUN YILMAZ

SİVAS-2024

Bu tez, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Senatosu'nun 18.02.2015 tarihli ve 4/4 sayılı kararı ile kabul edilen Sağlık Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna göre hazırlanmıştır.

ÖZET

ANNELERİN EMZİRME ÖZ YETERLİLİKLERİ VE BENLİK SAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Sinem KOÇTEPE

Yüksek Lisans Tezi

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Emine ALTUN YILMAZ,

2024, xii, 80 sayfa

Anne sütü, yenidoğanın sağlıklı büyüme ve gelişimi için gerekli olan tüm besin öğelerini içeren doğal bir kaynaktır. Emzirme, anne ve bebek sağlığına önemli faydalar sağlar ve anne sütü bebeklerin büyüme, gelişme ve psikososyal gelişimi üzerinde etkili besin kaynağıdır. Ancak, emzirme oranları istenilen düzeyde değildir. Emzirmenin devamını etkileyen faktörler arasında, annelerin emzirme tutumları ve emzirme öz yeterliliği önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda annelerin emzirme öz yeterliliği, benlik saygıları ile doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, emzirme öz yeterliliği ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı tipteki araştırmaya Sivas Numune Hastanesinin çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniğine 26.05.2023-26.10.2023 tarihleri arasında başvuran 0-6 aylık çocuğu olan 410 anne katılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Sosyodemografik Form, Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul onayı ve kurum izinleri alınmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde, SPSS 23.0 programı kullanılarak tanımlayıcı istatistik testleri ile sayı ve yüzdelik dağılımlar, ANOVA Varyans analizinde anlamlı fark olduğu belirlenen gruplar arasındaki farkın tespit edilmesi için Tukey Post Hoc testi ve Tamhane's T2 testi, Pearson Korelasyon analizi ve Lineer Regresyon analizi kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde $p<0.05$ değeri anlamlı kabul edilmiştir. Yapılan araştırmada, emzirme öz yeterliliği ile benlik saygısı arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r=0.503$; $p=0.000$). Annelerin benlik saygıları, emzirme öz-yeterliliği toplam varyansının %25.3'ünü açıklamaktadır. Araştırmada, annelerin benlik saygılarının, emzirme öz-yeterliliğini 0.807 kat anlamlı bir şekilde artırdığı belirlenmiştir ($t=11.749$; $p<0.001$). Sağlık personelinin destek

alan annelerin öz-yeterlilik ve benlik saygısı toplam puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu noktada, sağlık personellerinin annelere etkili rehberlik ve danışmanlık sunmalarının, emzirme sũrecinde annelerin kendilerini daha yeterli hissetmelerine ˆnemli katkı sağlayabileceği sˆylenebilir.

Anahtar kelimeler: Emzirme, Emzirme ˆz Yeterliliği, Benlik Saygısı, Anne

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN MOTHERS' BREASTFEEDING SELF-EFFICACY AND SELF-ESTEEM.

Sinem KOÇTEPE

Master's Thesis

Department Of Pediatric Health and Disease

Advisor: Dr. Lecturer Emine ALTUN YILMAZ,

2024,xii, 80, page

Breast milk is a natural source containing all the nutrients necessary for the healthy growth and development of newborns. Breastfeeding provides significant benefits to both maternal and infant health, and breast milk is the most effective source of nutrition for infants' growth, development, and psychosocial development. However, breastfeeding rates are not at desired levels. Factors affecting the continuation of breastfeeding include mothers' breastfeeding attitudes and breastfeeding self-efficacy, which are also directly related to self-esteem. This study aimed to determine the relationship between breastfeeding self-efficacy and self-esteem. A descriptive research was conducted with 410 mothers who applied to the pediatric health clinic of Sivas Numune Hospital with infants aged 0-6 months between 26.05.2023-26.10.2023. The data collection tools used were the Socio-demographic Form, Breastfeeding Self-Efficacy Scale, and Self-Esteem Scale. Ethical approval and institutional permissions were obtained for the study. Descriptive statistical tests, number and percentage distributions, ANOVA variance analysis with Tukey Post Hoc test and Tamhane's T2 test for determining the differences between groups with significant differences, Pearson correlation analysis, and Linear Regression analysis were used to evaluate the research data. A p-value of <0.05 was considered significant. In the study, a positive and moderately significant positive relationship was found between breastfeeding self-efficacy and self-esteem ($r=0.503$; $p=0.000$). Mothers' self-esteem explains 25.3% of the total variance of breastfeeding self-efficacy. It was determined that mothers' self-esteem significantly increased breastfeeding self-efficacy by 0.807 times ($t=11.749$; $p<0.001$). It was found that mothers who received

support from healthcare personnel had higher scores of self-efficacy and self-esteem. In this regard, it can be said that effective guidance and counseling provided by healthcare personnel to mothers can significantly contribute to mothers feeling more competent during the breastfeeding process.

Keywords: Breastfeeding, Breastfeeding Self-Efficacy, Self-Esteem, Mother.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER	5
2.1 Anne Sütü	5
2.1.1 Anne Sütünün Yararları	5
2.2.Emzirme ve Emzirmenin Önemi	7
2.2.1 Emzirmeyi Etkileyen Faktörler.....	8
2.3 Emzirme Öz Yeterliliği	9
2.4 Dünyada Ve Türkiye’de Emzirme Durumları	11
2.5 Benlik Saygısı.....	12
2.6 Emzirme Öz yeterlilik ve Benlik Saygısı	12
2.6.1 Yüksek Benlik Saygısı ve Emzirme Öz yeterliliği	12
2.6.2 Düşük Benlik Saygısı ve Emzirme Öz yeterliliği	14
2.7 Hemşirenin Sorumlulukları	16
3.GEREÇ VE YÖNTEM	18
3.1 Araştırmanın Şekli.....	18
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	18
3.3 Araştırma Kapsamına Alınma Kriterleri	18
3.4 Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi.....	18
3.5 Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	19
3.6 Veri Toplama Araçları.....	19

3.6.1 Tanıtıcı Bilgi Formu (Ek-1).....	19
3.6.2 Emzirme Öz yeterliliği Ölçeği (Kısa Form) (EK-2).....	20
3.6.3 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) (EK-3).....	20
3.7 Araştırmanın Uygulanması ve Etik Yönü	21
4.BULGULAR.....	22
5.TARTIŞMA	40
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	48
6.1. Sonuçlar.....	48
6.2. Öneriler.....	49
7. KAYNAKÇA.....	51

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Annelerin Tanıtıcı ve Sosyodemografik Özellikleri (N=410)	22
Tablo 4.2. Annelerin Doğum ve Bebeğine İlişkin Özellikleri (n= 410)	24
Tablo 4.3. Annelerin Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ)-Kısa Form (Postnatal Şekli) Puanları	26
Tablo 4.4 Annelerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanları ve Benlik Saygısı Düzeyleri	27
Tablo 4.5. Annelerin Tanıtıcı ve Sosyodemografik Özelliklerine Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanlarının Karşılaştırılması	28
Tablo 4.6. Annelerin Doğum ve Bebeğine İlişkin Özelliklerine Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanlarının Karşılaştırılması	33
Tablo 4.7. Annelerin Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanları Arasındaki İlişki	38
Tablo 4.8. Annelerin Benlik Saygılarının Emzirme Öz Yeterlilikleri Düzeyi Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Lineer Regresyon Analizi Sonuçları	39

SİMGELER VE KISALTMALAR

DSÖ:	Dünya Sağlık Örgütü
WHO:	World Health Organization
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
APA:	Amerikan Pediatri Akademisi
TNSA:	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
EÖYÖ:	Emzirme Öz yeterlilik Ölçeği
RBSÖ:	Benlik Saygısı Ölçeği
ASM:	Aile Sağlığı Merkezi

1. GİRİŞ

Günümüzde annelik, sadece fiziksel sağlık üzerinden değil, aynı zamanda psikolojik ve duygusal ihtiyaçları da içeren bir süreç olarak kabul edilmektedir. Özellikle doğum sonu dönem, anne ve bebek arasındaki ilişkinin temellendirildiği ve emzirme gibi önemli bir sürecin başladığı bir evredir (Timurturk, 2020). Bu bağlamda, anne sütünün ve emzirmenin bebek sağlığı üzerindeki önemi giderek daha fazla vurgulanmaktadır.

Anne sütü, yenidoğanın optimum büyüme ve gelişimi için gerekli olan tüm besin öğelerini içeren biyoyararlılığı yüksek ve sindirimi kolay doğal bir kaynaktır (Samur, 2008). Bu değerli sıvının, yaşamın ilk altı ayındaki bebekler için vazgeçilmez bir besin kaynağı olduğu dünya genelinde kabul görmüş bir gerçektir (WHO, 2018). Ancak, küresel düzeyde yapılan çalışmalar, emzirme oranlarının istenen seviyede olmadığını ve bu durumun bebeklerin sağlığına olumsuz etkiler doğurabileceğini göstermektedir (Victora ve ark., 2016).

Anne sütü ve emzirmenin, anne ve bebek sağlığına bir dizi önemli faydası bulunmaktadır. Anneye sağladığı avantajlar arasında uterus involusyonunda hızlı artış ve potansiyel anemi riskinin azalması, postpartum depresyon riskinin düşmesi, annelik duygularının gelişmesine katkı sağlama, anne ve bebek arasında ki bağın kurulmasında destek olma ve annenin stres seviyesinde azalma yer almaktadır. Bebek açısından ise solunum ve idrar yolu enfeksiyonları, gastroenterit, menenjit, apandisit, diyare gibi birçok hastalığa karşı koruyucu etkileri vardır (Yardımcı ve Özçelik, 2015; Irmak, 2016). Anne sütü, içerdiği kolostrum ve antikorlar (özellikle IgA) sayesinde bebeklere sağlıkta genel iyileşme sağlar, bu da sağlık harcamalarını azaltır. Emzirme, bebeklerin büyüme, gelişme ve psikososyal gelişimi üzerinde en etkili besin kaynağıdır. Ayrıca, anne sütü ile beslenme süresi arttıkça, bu faydalar da artmaktadır (Mannel ve ark., 2008; Irmak, 2016; Gökçay ve Keskindemirci, 2019; Yağcan, 2021). Dünya genelinde yapılan araştırmalara göre, anne sütü alan 6 aydan küçük bebeklerin, almayanlara göre %88 daha düşük ölüm riskine sahip olduğu belirlenmiştir (Victora ve ark., 2016). Anne sütünün etkileri sadece bebeklik dönemi ile sınırlı değildir; çocukluk ve erişkinlik dönemlerine de uzanmaktadır (Gökçay ve Keskindemirci, 2019). Bu nedenle, anne sütü ve emzirme, sağlıklı bir yaşamın temelini oluşturan önemli bir unsurdur.

Anne sütünün bilinen yararlarına rağmen dünyada emzirme oranları istenilen düzeyde değildir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre, tüm dünyada ilk altı ay sadece anne sütü alan bebeklerin oranı %44'tür (WHO, 2019). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından 2022 yılında yayımlanan verilere göre, dünya genelinde doğumdan sonraki ilk 1 saat içerisinde emzirmeye başlama oranı %47'dir (UNICEF 2022). UNICEF'in 2022 verilerine göre, Türkiye'de 2018-2019 yıllarında 0-5 aylık bebeklerin sadece anne sütü alım oranı %40.7'dir (UNICEF 2022). Türkiye'de diğer verilere baktığımızda da benzer bir durum söz konusudur; Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine göre 2008 yılında çocukların %97'si hayatlarının bir döneminde belli bir süre emzirilirken, 2013 yılı verilerine göre bu oran %96, 2018 verilerine göre bu oran %98'dir.(TNSA, 2008; TNSA, 2013; TNSA, 2018). Anne sütü alımı, çocuğun yaşına göre azalmaktadır. TNSA 2018 raporunda, 0-1 aylık bebeklerin %59'unun, 2-3 aylık bebeklerin %45'inin, 4-5 aylık bebeklerin ise %14'ünün sadece anne sütü almaya devam ettiği görülmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 raporuna göre, 0-1 aylık bebeklerin %59'u, 2-3 aylık bebeklerin %45'i ve 4-5 aylık bebeklerin ise %14'ü sadece anne sütü almaya devam etmektedir. Altı aydan küçük bebeklerin %41'inin sadece anne sütü ile beslenmektedir (TNSA, 2018). Görüldüğü üzere ek gıda olmaksızın sadece anne sütü ile beslenme DSÖ'nün ilk altı ay sadece anne sütü alınması önerisini karşılamamaktadır.

Emzirmenin sürdürülmesini etkileyen faktörler arasında, annenin emzirme tutumları ve emzirme öz yeterliliği önemli bir rol oynamaktadır (Ceylantekin, 2017;Abou Dakn, 2018). Öz yeterlilik kavramı, psikolog Albert Bandura tarafından 1977'de tanımlanan bir kavram olup, bireyin belirlenmiş bir performansı yönetmek için gerekli olan eylemleri belirleme ve yürütme kapasitesine olan inancını ifade eder (Bandura, 1994). Emzirme öz-yeterlilik kuramı, bu kavramı temel alarak Dennis ve Faux (1999) tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, annenin emzirmeyi başarma inancını, çabasını, duygularını, düşüncelerini ve olası sorunlara karşı tutumlarını içermektedir (Dennis ve Faux, 1999).

Çeşitli çalışmalarda, emzirme öz-yeterliliği yüksek olan kadınların emzirme başarılarının arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, uzun süre emzirmeyi planlayan kadınların daha yüksek öz-yeterlilik seviyelerine sahip olduğu belirlenmiş, emzirmeyi bırakan annelerin ise düşük emzirme öz yeterliliğine ve daha az niyetli olmalarına bağlı olarak emzirmeyi bırakma ihtimallerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Sun ve

ark., 2017;Demirtaş Hiçyılmaz ve Açıkgöz, 2017; İnce ve ark., 2017). Bu bağlamda, emzirme öz yeterliliği, annelerin emzirme deneyimlerini etkileyen önemli bir faktördür.

Emzirme öz yeterliliği, benlik saygısından etkilenen bir faktördür. Benlik saygısı, kendini sevmek ve öz-yeterlilik olmak üzere iki boyutlu bir yapıdan oluşur. Kendini sevmek, bireyin kendisini öznel olarak değerlendirmesini ifade ederken, öz-yeterlilik, kişinin kendisini yetkin, kontrol sahibi ve etkili olarak görmesidir. Yüksek öz-yeterlilik düzeyi, birey üzerinde olumlu etkiler yapar (Taforodi ve Swann, 1995; 2001).

Yüksek benlik saygısına sahip bir kişide başarıya karşı daha fazla azim vardır. Bu kişilerin duygusal anlamda daha sağlam olduğu, kendi potansiyellerine olan güvenleri daha fazla, hayata daha pozitif baktıkları ve daha bütüncül bir öz-kavrama sahip oldukları görülmektedir (Hogg ve Vaughan, 2007). Yüksek benlik saygısına sahip bireyler, kendilerine gerçekçi hedef koyup başarılarının kaynağını kendi emek ve becerilerine bağlayan ve onları gerçekleştirebilen kişilerdir (Yavuzer, 2000). Yüksek benlik saygısı, annenin kendi vücuduyla, annelik rolüyle ve emzirme becerileriyle barışık olmasını sağlayabilir. Bu da emzirme sürecinde daha fazla öz güvene sahip olmalarına katkıda bulunabilir Aynı zamanda, olası zorluklarla karşılaştıklarında, bu zorlukları aşma konusunda daha etkili olabilirler. Yüksek benlik saygısı ve emzirme öz yeterliliği birbirini güçlendiren faktörler olabilir. Bu durum, annenin emzirme sürecini daha olumlu bir deneyim haline getirmesine ve bebeğiyle olan bağını güçlendirmesine katkıda bulunabilir (Yanikkerem ve ark., 2014;Elkin ve ark., 2015;Özlem ve ark., 2017).

Doğum sonrası dönem gibi önemli bir süreçte düşük benlik saygısına sahip kadınlar, emzirme konusundaki inançlarında dezavantajlı olabilir. Benlik saygısı düşük bireylerin fiziksel sağlığa yönelik olumlu davranışları gösterme olasılığı azalır ve bu durum emzirme öz yeterliliğini olumsuz etkileyebilir (Kurnaz ve Hazar, 2014; Yıldız, 2019;Sayılan ve ark., 2020). Benlik saygısı düşük olan bireylerin kendi yeteneklerine güveni azdır, bu da öz yeterlilik duygusunu negatif etkileyebilir ve emzirmenin devamını zorlaştırabilir (Kamalifard ve ark, 2019). Düşük benlik saygısına sahip annelerin stres düzeyi genellikle yüksektir, ve bu durum emzirme öz yeterliliğini olumsuz etkileyebilir (Corby ve ark., 2019;Sevim ve Artan, 2021). Ayrıca,

düşük benlik saygısı kişiler arası ilişkileri olumsuz etkileyebilir ve sosyal destek sistemini zayıflatabilir, bu da emzirme sürecini etkileyebilir (Meedya ve ark., 2010; Prates ve ark., 2015; Ngo ve ark., 2019).

Doğum sonrası dönemde, kadınların sosyal, fiziksel ve psikolojik değişikliklere uyum sağlamada benlik saygısının önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir (Chen ve ark., 2014). Bu nedenle, emziren annelerin benlik saygıları ile emzirme öz yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi önemli olabilir. Ancak, bu konuda literatürde sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Chen ve ark., 2004; Wong ve ark., 2012; Deghan ve ark., 2015; Barez ve ark., 2016; Kamalifard ve ark., 2019). Bu çalışma, emzirme öz yeterliliği ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi belirlemek ve gelecek çalışmalara ışık tutmak amacıyla yapılmıştır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1 Anne Sütü

Bebeklerin ilk altı ayında yalnızca anne sütüyle beslenmesi, yenidoğanın hem psikososyal hem de fizyolojik ihtiyaçlarını tek başına karşılayan, uygun miktarlarda besin öğeleri içeren ve biyolojik açıdan yüksek fayda sağlayan tek doğal bebek besini olarak kabul edilmektedir (Oran ve Yurdakök, 1996). Anne sütünün içeriği, anneler arasında değişiklik göstermektedir. Ayrıca, emzirmenin başlangıcından sonuna kadar, bebeğin gebelik haftasına ve postnatal yaşına bağlı olarak da çeşitlilik gösterebilir. Emzirmenin başlangıcında bulunan karbonhidrat açısından zengin süt, "önsüt" olarak adlandırılırken, emzirmenin sonunda bulunan yağ içeriği yüksek süt ise "sonsüt" olarak bilinir (Kültürsay ve ark., 2018). Anne sütü, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bebek ölümlerinin %13'ünü azalttığı ve beş yaş altı çocuklarda 1.4 milyon ölümü engellediği konusunda Cai ve arkadaşları tarafından rapor edilmiştir (Cai ve ark., 2012). Anne sütü, bebeğin ilk altı ay ihtiyacı olan tüm besin öğelerini içerir. Bununla birlikte yaşamın ilk iki yılı, yenidoğanın tüm organlarının gelişimi ve sağlıklı bir yaşamın temellerinin atılması yönünden son derece önemlidir (Neyzi ve Ertuğrul, 2002). Bu nedenle bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenmesi ve iki yaşın sonuna kadar anne sütü ile beslenmeye devam etmesi önerilmektedir (WHO 2019; WHO 2021).

2.1.1 Anne Sütünün Yararları

Anne sütü, vücudun immün sistemini güçlendiren, sindirim sistemini destekleyen, beyin ve sinir sistemi gibi birçok sistem üzerinde olumlu etkileri olan özel bir koruma kaynağıdır. Ayrıca, gastrointestinal sistemde ve solunum yollarında meydana gelebilecek enfeksiyon riskini azaltarak, bebekleri çeşitli hastalıklardan koruma görevini üstlenir. (American Academy of Pediatrics Section on Breastfeeding, 2012).

Anne sütüyle beslenen bebeklerin bağışıklık sistemleri güçlüdür ve bu bebekler, anne sütüyle beslenmeyenlere göre bulaşıcı hastalıklara karşı daha

dirençlidirler (Clark ve Bungum, 2003;Allen ve Hector, 2005). Araştırmalar, anne sütünün yenidoğanın bağışıklık sistemini güçlendirdiğini, idrar yolu enfeksiyonları, diyare, apandisit, menenjit, gibi birçok hastalığa karşı koruyucu etkiler sunduğunu göstermektedir (Yardımcı, 2015; Irmak, 2016). Anne sütü ile beslenen bebeklerde, vitamin eksikliği, yetersiz beslenme ve ani bebek ölümü sendromu gibi sağlık sorunları daha düşük oranda görülmektedir. Ayrıca, anne sütü ile beslenmenin lösemi ve lenfoma gibi çocukluk çağı kanserlerinin görülme riskini azalttığı, metabolik hastalıkları önlediği, aynı zamanda obezite riskini de azalttığı bilinmektedir (Irmak, 2016;Tayman, 2017). Ayrıca, alt ve üst solunum yolu enfeksiyonlarından, orta kulak iltihabından korur (Giray, 2004; Allen ve Hector, 2005;Quigley, 2007; Karaağaoğlu ve Eroğlu Samur, 2011). Emzirme, yeni doğan bebekte özsaygı ve özgüven gelişimini destekler ve anne sütünün koruyucu etkisi yalnızca bebeklik döneminde değil, aynı zamanda ileriki yaşlarda da devam eder (Coşkun, 2003;Gökçay, 2008).

Anne sütü ile beslenme, annelerin annelik duygusunu, anne ve bebek bağlanmasını ve kendilerine olan öz güvenlerini artırır. Aynı zamanda depresyon riskini azaltır ve emzirmenin uzun süre devam etmesine yönelik olumlu kararlar alınmasını teşvik eder (Bartick ve Reinhold, 2010;American Academy of Pediatrics Section on Breastfeeding, 2012). Uterusun involüsyonunu hızlandırarak kanama riskini azaltır ve anneleri anemiden korur, gebelik öncesi kiloya daha hızlı dönüşü destekler. Emzirme, anneleri doğal bir sakinleştirici olarak etkiler, uzun süreli emzirme annelerde tip 2 diyabet gelişme riskini azaltabilir. Emzirme, kadınların meme, over ve endometrium kanserine karşı riskini azaltır; aynı zamanda osteoporozdan korur, Emzirme annelerin, kendilerine olan güven duygusunu artırır; bu da süt üretimini olumlu yönde etkileyebilir (Samur, 2008; International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes, 2019; Mohapatra ve Roy., 2018). Anne sütünün toplum için sunduğu avantajlar şunlardır: Sağlık harcamalarını düşürme, iş gücü ve ekonomik kayıpları azaltma, güvenilir ve çevreci bir beslenme yöntemi sunma, bebek beslenmesine ilişkin harcamaların azaltılmasına katkı sağlama olarak sıralanabilir.

Her geçen gün anne sütünün yeni özellikleri keşfedilmekte ve anne sütü ile beslenmenin, çeşitli sağlık rehberlerinde bir öneri olarak sunulduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Amerikan Pediatri Akademisi (AAP), Amerikan Doğum ve Jinekologlar Birliği Komitesi, Avrupa Pediatrik Gastroenteroloji, Hepatoloji ve Beslenme Derneği (ESPGHAN), Türk Neonatoloji Derneği gibi ulusal kuruluşlar

tarafından yayınlanan rehberlerde, bebeğin sağlıklı gelişimi için anne sütüyle beslenmenin önerilmektedir (Türkyılmaz, 2016).

2.2.Emzirme ve Emzirmenin Önemi

Emzirmenin farklı tanımları mevcuttur; bir tanıma göre emzirme, annenin kendi iyi hissetmesini ifade eder, diğer bir tanıma göre ise emzirme, anne ve bebeğin ihtiyaçlarının karşılıklı olarak tatmin olmasıyla sonuçlanan etkileşimli bir süreçtir (Sikroski, 2002; Odent, 2003). Emzirme sürecinde annenin bebeğiyle sürekli temas halinde olması, bebeğin kendini güvende hissetmesini sağlar ve bebeğin anne sütünün eşsiz özelliklerinden en iyi şekilde faydalanabilmesi için emzirilmesi önemlidir (Coşkun, 2003.,Gölbaşı, 2019).Emzirme, yeni doğanın büyümesi ve gelişiminde en uygun besin kaynağı olan anne sütünün bebeğe geçişini kolaylaştıran ve anne ve bebek arasında güven duygusu aralarındaki bağın oluşmasına katkıda bulunan eşsiz bir eylemdir. Anne olmanın getirdiği benzersiz bir fırsat olarak kabul gören emzirme, hayat boyu unutulmayacak deneyimler arasında yer almaktadır. Aynı zamanda, anne ve bebek sağlığını iyileştirme ve koruma gücüne sahip olan emzirmenin devamlılığının sağlanması son derece önemlidir (Bryant, 2012). Bu nedenle bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenmesi ve iki yaşın sonuna kadar anne sütü ile beslenmeye devam etmesi önerilmektedir (WHO 2016; WHO 2021). Emzirme sürecinin, önerildiği gibi 2 yılın sonuna kadar devam ettirilmesinin anne, bebek ve toplum için birçok faydası bulunmakta olup, bu faydalar yaşam boyunca etkisini sürdürecektir. Emzirme, bebek beslenmesinde en doğal ve sağlıklı yöntem olmasının yanı sıra ekonomik ve zahmetsiz olması sebebiyle tercih edilen ve doğum sonrasında en çok önerilen ve desteklenen bir yöntemdir (Coşkun, 2003).

Emzirilen bebeklerin nörolojik gelişiminin daha iyi olduğuna dair öne sürülen iddialar arasında, emzirmenin psikomotor ve zihinsel gelişimi hızlandığı, zeka katsayısını artırdığı, ileri dönemde okul başarısını yükselttiği ve çocukların daha mutlu olmalarına katkıda bulunduğu bulunmaktadır. Ayrıca, emzirme eyleminin bebeğin diş ve damak yapısını koruduğu ifade edilmektedir. Emzirme sürecinde salgılanan hormonlar, annenin depresyona girmesini önlemekte ve doğal bir sakinleştirici rolü üstlenmektedir (Samur, 2008;Anne Sütü ve Emzirme Eğitim Rehberi, 2016). Ayrıca, emzirme nedeniyle annenin günlük enerji ihtiyacı yaklaşık 500-600 kalori daha fazla

olabilir. Emzirme, kilo verme sürecini destekler (Samur, 2008). Bu süreç aynı zamanda anne ile bebek arasındaki psikolojik ve fizyolojik bağı güçlendirir, annenin kendini daha iyi hissetmesine ve kendine olan güvenini artırmasına katkı sağlar (UNICEF, 2003; Taşkın, 2007; Samur, 2008; Gökçay, 2008).

2.2.1 Emzirmeyi Etkileyen Faktörler

Emzirmenin 2 yaşına kadar devam ettirilmesi önerilirken, erken sonlandırılmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Anne sütü ile beslenme uygulamaları, çeşitli sosyo-demografik, toplumsal ve sağlıkla ilgili faktörlerden etkilenebilir. Bu faktörlerin, emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesi üzerindeki etkilerinin anlaşılması için sağlık profesyonelleri ve yasa koyucular ile emzirmeyi koruma ve teşvik etme konusunda annelere rehberlik sağlanabilir (Balogun ve ark. 2015).

Annenin emzirmesini etkileyen faktörler; emzirme bilgisi, becerisi, doğum deneyimi, ebeveynlik deneyimi, annenin sağlık ve risk durumu gibi faktörleri içermektedir. Bunların her biri ayrı ayrı, emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesini doğrudan etkileyebilmektedir. Annenin yaşı, sosyoekonomik durumu, eğitim seviyesi, annenin gebeliği istemesi, doğum şekli, annenin emzirme deneyimi ve annenin emzirmeye ilişkin bilgi alma durumu bunun yanı sıra annenin emzirme öz yeterliliği emzirmeyi etkileyen faktörlerdendir (Hector ve ark., 2005; Örün ve ark., 2010).

Annenin yaşı küçüldükçe bilgi ve tecrübe yetersizliği sebebiyle emzirme süresinin kısa olduğu gözlemlenmiş ve aynı zamanda adölesan annelerin emzirmeyi başlatması ve sürdürmesinin diğer yaş gruplarına göre daha zor olduğu görülmüştür (Balogun ve ark., 2015; Yeşilçiçek Çalık ve ark., 2017; Gözüyeşil ve ark., 2020). Emzirmenin başlatılması ve devam ettirilmesinde önemli bir diğer etken, annenin eğitim düzeyi ve çalışma hayatının olup olmamasıdır. Yapılan araştırmalar, eğitim seviyesi yüksek annelerin doğum sonrası erken dönemde emzirmeye başlama oranlarının diğer annelere kıyasla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır (Zhao ve ark., 2017; Tang ve ark., 2019). Yapılan çalışmada bebeğin istenen bir gebelik sonucu dünyaya gelmiş olması, doğum sonrası erken dönemde emzirmenin başlama olasılığını yükselttiği ve aynı zamanda planlanmış bir gebelikte emzirmenin daha uzun devam etmesi bu durumun bir göstergesidir (Keddem ve ark., 2018; Senn ve ark., 2020;).

Emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesinde toplumdan topluma farklılık gösteren bir diğer faktör ise annenin sahip olduğu sosyal destektir (Gözükara, 2014).

Annelerin emzirmeye yönelik bakış açıları emzirmeyi etkileyen önemli faktörlerin en başında gelmektedir. Emzirme öz-yeterliliği, annenin kendi emzirme yeteneklerine olan güven düzeyini ifade eder. Bu güven düzeyi, emzirme sürecini başlatma ve sürdürme konusundaki sağlıklı davranışları etkileyebilir. Ancak annenin yaşı, eğitim durumu, çocuk sayısı, aile yapısı, daha önceki emzirme deneyimi ve kendine olan güveni gibi birçok faktör, annelerin emzirme öz-yeterliliği üzerinde etkili olabilir (Aluş Tokat, 2013; Ayhan Başer, 2018). Emzirme öz-yeterliliğini artırmaya yönelik planlanan müdahaleler, özellikle doğum sonrası ilk haftalarda büyük önem taşımaktadır. Bu konuda yapılan sistemli derleme ve meta-analiz çalışmalarının, eğitim odaklı müdahalelerin hem hastane hem de ev ortamında uygulanmasının, emzirme öz-yeterliliğini artırdığı ve ilk aylardaki emzirme oranlarını ve sadece anne sütü alma oranlarını yükselttiği görülmüştür (Aluş Tokat, 2013; Brockway ve ark., 2017; Chipojola ve ark., 2020).

2.3 Emzirme Öz Yeterliliği

Öz yeterlilik kavramı ilk kez Sosyal Öğrenme Kuramında psikolog Albert Bandura tarafından 1977 yılında “bireyin belirlenmiş bir performansı yönetmek amacıyla gerekli olan eylemleri belirlemesi ve yürütmesi için kendi kapasitesine olan inancı” şeklinde tanımlanmıştır (Bandura, 1994). Öz yeterlilik davranışı gerçekleştirme konusunda kişinin kendine duyduğu inançtır. Kişinin davranışı gerçekleştirmek için duyduğu motivasyon ve kişisel başarı hissi ile ilişkilidir. Sosyal Bilişsel Kuram'a dayanan ve öz yeterlilik kavramına odaklanan Dennis ve Faux (1999), "Emzirme Öz-Yeterlilik Kuramı"nı geliştirmişlerdir. Emzirme öz-yeterliliği, annenin emzirmeyi başarma konusundaki inancı, çabası, duyguları, düşünceleri ve olası sorunlarla başa çıkma tutumlarının bütünü olarak tanımlanmaktadır (Dennis ve Faux, 1999). Ayrıca, annenin bebeğini emzirebilmek için göstereceği çabanın yanı sıra duygusal olarak emzirmeye hazır olup olmadığını ve emzirme ile ilgili düşüncelerinin tamamını içermektedir (Dennis, 2003; Maleki-Saghooni ve ark., 2017).

Campo (1992), emzirmeyi incelediği çalışmasında, emzirme sonuçlarını etkileyen en güçlü faktörün öz-yeterlilik algısı olduğunu vurgulamıştır (Campo, 1992).

Yapılan çalışmalarda emzirme öz-yeterliliği yüksek olan kadınların emzirme başarılarının arttığı belirlenmiştir. Ayrıca iki yıldan daha fazla emzirmeyi planlayan kadınların, daha kısa süreli emzirmeyi planlayan kadınlardan daha yüksek öz-yeterliliğe sahip olduğu görülmüş, yine çalışmalarda emzirmeyi bırakan annelerin emzirme öz yeterlilikleri incelenmiş ve emzirme öz-yeterliliği düşük olan ve emzirmeye daha az niyetli olan annelerin emzirmeyi bırakma ihtimallerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Demirtaş Hiçyılmaz ve Aıkęz, 2017; Sun ve ark., 2017; İnce ve ark., 2017). Yapılan araştırmalarda, doğum sayısının artmasıyla birlikte emzirme öz-yeterliliğinin ve başarısının arttığı, vajinal doğum yapan annelerin, sezaryenle doğum yapanlara göre emzirme öz-yeterliliğinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Turan ve Bozkurt, 2020;Ergezen ve ark., 2021). Emzirme z yeterlilik algısı yüksek olan annelerin sütlerini daha yeterli algıladıkları saptanmıştır (Otsuka ve ark., 2008; Gökçeoğlu, 2014; Aslan ve Ege, 2016). Anne bebek arasındaki masajla ve emzirme ile gerçekleştirilen temasın anne stresini azaltacağı ve emzirme öz yeterliliğini artıracaağı belirtilmiştir aynı zamanda doğum sonu depresyon görülmeyen ve sosyal desteği yüksek olan annelerin emzirme öz yeterliliklerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Rahmatnezhad ve ark., 2018; Ngove ark., 2019).

Duygusal yönden depresif, özgüveni düşük olan, sosyal destek alamayan, adölesan annelerin emzirme öz-yeterlilikleri düşüktür (Ayhan Başer, 2018; Gözüyeşil ve ark., 2020). Doğum sonrası stres ile baş etme eğitimi alan annelerin algıladıkları stres düzeylerinin daha düştüğü ve emzirme öz yeterliliklerinde etkili bir şekilde artış olduğu saptanmıştır (Mohammadi ve Poursaberi, 2018). Benzer bir çalışmada doğum sonu dönemde stres düzeyleri düşük annelerin emzirme öz yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (şenol ve Pekiğit, 2021).Yapılan araştırmalarda emzirme konusunda sorunlar incelendiğinde, erken dönemde bırakılan emzirmede yeterliliğin ön planda olduğu grlmştir. (Creedy ve ark 2003). Annelerin kendilerini güvenmemeleri ve emzirme konusunda yeterli olmadıklarını düşünmeleri emzirme sürecini olumsuz yönde etkilemektedir (Dennis ve Faux 1999, Blyth ve ark 2002).

2.4 Dünyada Ve Türkiye’de Emzirme Durumları

Dünya Sağlık  rg t  (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler  ocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından yayınlanan Küresel Emzirme Karnesi’nde dünya genelinde 23 ülkede 6 aydan küçük bebeklerin sadece anne sütü ile beslenme oranlarının %60’ın üzerinde olduğu, dünya genelinde ise %40’ının sadece anne sütü ile beslendiği belirtilmiştir (WHO, 2018.,UNICEF, 2018).

Doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirme oranları coğrafi bölgelere göre değişmektedir. Orta Asya ve Kuzey Afrika’da %34, Doğu ve Güney Afrika’da %64, Güney Asya’da %50, Latin Amerika ve Karayipler’de %54, Batı ve Merkez Afrika’da %46, Doğu Asya ve Pasifik’te %38 ve Doğu Avrupa ve Merkez Asya’da %70 olarak kaydedilmiştir. Dünya genelinde doğumdan sonraki 48 saat içinde sadece anne sütüyle beslenen bebeklerin oranı ise %65’tir (Türkyılmaz, 2016).

Dünya genelinde, 2019 verilerine göre, 6 aydan küçük bebeklerin sadece anne sütü ile beslenme oranı %42 olarak bildirilmiştir.   in’de %51, Afganistan’da %16, Doğu Asya’da %30 ve Güney Afrika’da ise %32 olarak raporlanmıştır (Irmak, 2016).

Ülkemizdeki emzirme durumuna ilişkin olarak, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine göre, 2008 yılında çocukların %97’si hayatlarının belirli bir döneminde emzirilmiştir. Bu oran, 2013 yılında %96’ya düşmüş, ancak 2018 verilerine göre tekrar %98’e yükselmiştir (TNSA, 2008; TNSA, 2013; TNSA, 2018). Bu üç rapor da vurgulanan nokta, çocuğun yaşı büyüdükçe sadece anne sütü alımının azald ğıdır. TNSA 2018 raporuna göre, 0-1 aylık çocukların %59’u, 2-3 aylık çocukların %45’i ve 4-5 aylık çocukların ise %14’  sadece anne sütü almaya devam etmektedir. Alt  aydan küçük çocukların %41’i sadece anne sütü ile beslenmiştir (TNSA, 2018). UNICEF’in 2022 verilerine göre, Türkiye’de 2018-2019 yıllarında 0-5 aylık bebeklerin sadece anne sütü alım oranı %40.7’dir (UNICEF 2022). Görüldüğü üzere, ek gıda olmaksızın sadece anne sütü ile beslenme, Dünya Sağlık  rg t ’nün (DSÖ) ilk alt  ay sadece anne sütü alınması önerisine tam olarak uymamaktadır.

2.5 Benlik Saygısı

Benlik saygısı kendini sevmek ve öz-yeterlilik olmak üzere iki boyutlu bir yapıdan oluşur. Kendini sevmek boyutu, bireyin kendisini öznel olarak değerlendirmesini, sosyal bir varlık olarak değerli görmesini, onaylamasını ifade etmektedir. Öz-yeterlilik, bireyin kendisini yetkin, kontrol sahibi ve etkili olarak gördüğü bir hissidir. Diğer bir ifadeyle, hedeflere ulaşma ve istenilen sonuçları elde etme konusundaki pozitif ve negatif yaklaşımları içerir. Öz-yeterlilik düzeyinin yüksek olması, birey üzerinde olumlu bir etki yaratır (Taforodi ve Swann, 1995; Taforodi ve Swann, 2001). Bu bağlamda, kendini sevmek boyutu "kim olduğumuzu" ifade ederken, öz-yeterlilik boyutu "neler yapabileceğimizi" ifade eder (Taforodi ve Swann, 1995; 2001; Taforodi, Wild ve Ho, 2010). Yani, bu iki boyut birleşerek genel benlik saygısını oluşturur (Taforodi, 1998; Taforodi, Tam ve Milne, 2001). Benlik saygısı, kişinin kendini değerlendirerek varoluşsal anlamda benliğini kabul etmesi ve ondan memnuniyet duyması olarak tanımlanmaktadır. (İkiz ve Eriş, 2013). Başka bir ifade ile benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu olup bireyin kendinden memnun olması kendini olumlu bulup, beğenilmeye ve sevmeye değer bulmasını ve kendisine güvenmesini sağlayan olumlu bir ruh halidir (Özcan ve ark., 2015). Benlik duygusu; olmayı istediğimiz ve denediğimizde ne derece gerçekleştirebildiğimiz ile ilgilidir. Benlik saygısı iddialarımızı ne derece gerçekleştirme gücüne sahip olmamızla doğrudan ilişkilidir benlik saygısı aracılığıyla başarımız ile iddia ettiğimiz durum arasındaki oranı ile ölçülebilmektedir (James, 1950). Benlik saygısının yüksek ya da düşük olması bireyin davranışlarına yansımaktadır (Sevim ve Artan, 2021).

2.6 Emzirme Öz yeterlilik ve Benlik Saygısı

2.6.1 Yüksek Benlik Saygısı ve Emzirme Öz yeterliliği

Bireyin benlik saygısının yüksek olması, kendisi hakkındaki görüşlerinin olumlu olduğu anlamını taşımaktadır; düşük benliğe sahip olan bireyler ise kendisinde olumsuz özellikler algıladığını ve bu durumu kabullendiklerini göstermektedir (Campbell & Lavalley, 1993). Benlik saygısının düşük ve yüksek olması bireyin davranışlarını etkileyen en önemli faktördür (Yıldız, 2019).

Yüksek benlik saygısına sahip anneler, genellikle kendilerine daha fazla güvenir, kendi değerlerini bilir ve çocuklarını büyütme konusunda daha olumlu bir tutum sergilerler ve bu tutum emzirme öz yeterliliğini olumlu bir şekilde etkileyebilir. Yüksek benlik saygısı ile emzirme öz yeterliliği arasındaki ilişkiyi anlatan bazı özellikler;

Emzirmede özyeterlik; annenin emzirmeye başlayıp başlamadığını ve nasıl sürdürdüğü, ne kadar süre emzirmeye devam ettiği, süreçte karşılaştığı sorunlar ile baş edip edemediğini ve yaşadığı sorunlara karşı nasıl davranışlar sergilediğini belirleyen bir durumdur (Dennis ve ark., 2002; Ekşioğlu ve Çeber, 2011; Tokat ve Okumuş, 2013). Yüksek benlik saygısı, annenin emzirme sürecindeki kararlarını daha rahat bir şekilde almasına ve bu kararlarını uygulamasına yardımcı olabilir bu da emzirme sürecinin başarılı bir şekilde ilerlemesine katkıda bulunabilir. Annelerin emzirme konusunda edindikleri bilgileri davranışa dönüştürmede kendilerine inanmaları ve özgüven taşımaları önemlidir bu noktada yüksek benlik saygısına sahip annelerin emzirme sorunları karşısında kendilerini cesaretlendirmekte ve olumlu düşünerek olayları çözmeye çalışmaktadırlar (Ekşioğlu ve Çeber, 2011; Tokat ve Okumuş, 2013). Yapılan bazı çalışmalarda emzirme tutum ve başarısını etkileyen faktörlerden annelerin özgüveni ile emzirme arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmış ve aynı zamanda emzirme başarısını olumlu değerlendiren annelerin özgüvenlerinin ortalamasının üstünde olduğu saptanmıştır (Yıldız, 2019; Sevim ve Artan, 2021).

Gebelik ve doğum kadınlar için fizyolojik bir süreç olmakla beraber, annelerin bu süreçte stres ve kaygı düzeylerinin artmasına sebep olan bir dönem olarak bilinmektedir. Anneler bu süreçte annelik rolüne uyumları ve bebeklerinin yeni yaşamına adapte olmasına yardımcı olmak ve aynı zamanda üzerine düşen rol ve sorumluluklarını yaparak kendi özgüvenlerini artırarak süreci daha kolay geçirirler (Razuel ve ark., 2011; Güleç ve ark., 2014). Doğum ve doğum sonu dönem annenin yeni rolleri öğrendiği ve bebekle ilgili problemlerle baş etmeye çalıştığı, ailede fiziksel, sosyal ve duygusal değişimlerin yaşadığı aktif ve gelişimsel bir kriz dönemi olabilmektedir. Yüksek benlik saygısına sahip anneler, stresle daha etkili bir şekilde başa çıkabilirler. Emzirme sürecinde karşılaşılan zorluklarla başa çıkma konusundaki güven duygusu, annenin emzirme öz yeterliliğini olumlu yönde etkileyebilir (Güleç ve ark., 2014; Küçüköğlu ve Çelebi, 2014).

Anneler belirli emzirme davranışların onları istedikleri sonuca götürebileceğine inanabilirler ama davranışı sürdürmeleri ile ilgili hissettikleri öz-yeterlilik düşük olabilmektedir. Başarı odaklı motivasyon, kişinin bir görevi yerine getirirken kendi yeteneklerine olan inancını gösterir yani bireylerin hedeflediği amaca ulaşabilmek için zamanını ve davranışlarını doğru yönde kullanmasıdır. Yüksek benlik saygısına sahip anneler, genellikle kendi bilgi seviyelerini ve becerilerini artırmaya daha istekli olabilirler. Bu da emzirme konusundaki öz yeterliliklerini artırabilir (Dennis, 1999;Yemenci ve ark., 2020).

2.6.2 Düşük Benlik Saygısı ve Emzirme Öz yeterliliği

Düşük benlik saygısına sahip annelerin emzirme öz yeterlilikleri genellikle daha zorlu olabilir. Düşük benlik saygısı, kişinin kendi yeteneklerine, değerine ve başarısına dair olumsuz bir algıya sahip olduğu anlamına gelir (Sevim ve Artan, 2021). Bu durum, emzirme sürecinde çeşitli zorluklara neden olabilir. Düşük benlik saygısına sahip annelerin emzirme öz yeterliliklerini etkileyebilecek bazı faktörler;

Benlik saygısı düşük bireylerin iyi bir fiziksel sağlığa teşvik eden davranışlarda bulunma olasılıkları daha düşüktür. Bu durum ise kadının emzirme öz yeterliliğini olumsuz etkileyerek yetersiz emzirmeye neden olabilir (Kurnaz ve Hazar, 2014; Yıldız, 2019;Sayılan ve ark, 2020) Düşük benlik saygısı, genellikle stres ve kaygı düzeyini artırabilir. Doğum sonu dönemde yaşanan kaygı düzeyi emzirme öz yeterliliği etkileyen bir faktördür (Annagür ve Annagür, 2012). Emzirme sürecindeki stres, annelerin var olan korkuları, fizyolojik ve psikolojik streslerle baş etmede yetersizlik, emzirme için istekli olmama durumu ve yenidoğanı bakıp büyütmede deneyimsiz hissetmesi, ebeveynliğe ilişkin düşük benlik saygısına sahip olması annelerin emzirme öz yeterliliğini olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Gilber ve Harmon, 2002; Yılmaz ve Beji, 2010). Doğum sonrası stres düzeyi azalan annelerin emzirme öz-yeterliliklerinin arttığı, bu süreçte yaşanan depresif duyguların ve stres semptomlarının emzirmeyi olumsuz etkilediği, stres yaşayan annelerin bebekleriyle ilgilenme konusunda daha fazla sorun yaşadığı belirtilmektedir (Tokat, 2013; Özkan ve ark., 2014). Ruh sağlığı iyi olmayan annenin, bebeğin iyi beslenememesi ve bundan dolayı fiziksel sağlığında bozulmalarla sonuçlanmaktadır (Grote ve ark., 2010; Victora ve ark., 2016).

Düşük benlik saygısına sahip anneler, kendi yeteneklerine ve kararlarına güvenmekte zorluk yaşayabilirler. Bu durum, emzirme konusunda güvensizlik ve endişe yaratabilir. Doğumdan sonra anne sütünün kesilmesinde etkili olan faktörlere bakılan çalışmalarda güven eksikliğinin etkisi olduğu bulunmuştur (Taveras ve ark., 2003;Sevim ve Artan, 2021). Benlik saygısı düşük bireyler, sadece kendilerine duydukları saygı eksikliği ile kalmayıp aynı zamanda yeteneklerine ve potansiyellerine karşı güvensizlik yaşayabilirler (Yıldız, 2019). Düşük benlik saygısına sahip anneler, başarısızlık korkusu yaşayabilirler. Bu, emzirme sürecinde karşılaşılan zorluklarla başa çıkmayı daha zor hale getirebilir. Yapılan bir çalışmada emzirmede yetersiz olduğunu düşünen annelerin öz güvenlerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Yıldız, 2019).

Bireyi zorlamalı koşullarda psikolojik sağlığını korumasına yardımcı olabilen olgu benlik saygısıdır ve düşük benlik saygısına sahip bireylerin kişiler arası iletişimi daha zayıftır (Zhou ve ark., 2013;Sevim ve Artan, 2021). Sosyal destek arttıkça benlik saygısının arttığı ve rollere uyum arasında aracı ve düzenleyici olan sosyal desteğin önemli bir faktör olduğu vurgulanmaktadır. Emzirme öz yeterliliğin belirleyici olan faktörlerden biri de sosyal destektir (Williams ve Galliher, 2006; Spiby ve ark., 2009;Ngo ve ark., 2019). Bireyin benlik saygısı oluşumunda çevreden aldığı tepkiler rol oynamaktadır.(Dilek, 2007) Annelere gerek sağlık profesyonelleri gerekse aile, eş, arkadaş tarafından sağlanan desteğin yetersiz olması, hem anne-bebek arasında bağın kurulmasını hem de emzirmenin sürdürülmesini olumsuz olarak etkiler (Aghdas ve ark., 2014). Eş, arkadaş, aile içi desteğinin anne bebek ilişkisine olumlu etkisi olduğu, emzirme oranlarını arttırdığı gösterilmiştir aynı zamanda destek eksikliği bu durumun tam tersi etki yaratmaktadır.(Februhartanty ve ark., 2006; Bağ ve ark., 2006; Prates ve ark., 2015; Taşkın, 2007;Morgado ve ark., 2013). Toplumsal baskılar, çevresel etkiler veya başkalarının olumsuz görüşleri düşük benlik saygısına sahip annelerin emzirme öz yeterliliğini daha da azaltabilir. Emzirme sürecinde, çevrenin sosyal ve sözel desteği, bireyin kendi yeteneklerine duyduğu güveni etkileyen önemli bir faktördür. Bandura, kişinin başarılı bir performansa olan inancını artırmak için sözel destek, gerçekçilik ve güven sağlamanın önemli olduğunu ifade etmiştir. (Bandura, 1998). Anneler, emzirmeye başlamalarına rağmen bu süreçte karşılaştıkları sorunlarla yeterince başa çıkamayabilirler. Ayrıca, emzirmenin başlatılma oranları yüksek olsa

da bazı nedenlerle emzirmenin sürdürülmesi konusunda sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Zhou ve ark., 2013).

2.7 Hemşirenin Sorumlulukları

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), UNICEF ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), dünya genelinde çocuk sağlığının artırılması ve geliştirilmesi amacıyla sağlık personelinin emzirme konusundaki eğitimini önemli bir adım olarak vurgulamaktadır (DSÖ ve UNICEF, 2022). Bebek bakımı konusunda bilgi eksikliği ve çevreden öğrenilen yanlış bilgilerin uygulanması çocuk sağlığını olumsuz etkilemektedir (Erdal, 1990). Annelerin emzirmeye başlamak ve sürdürmek konusunda bilgi ve desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. Emzirme konusunda uzmanlaşmış profesyoneller tarafından sağlanan destek, annelerin bebeklerini 'sadece anne sütü' ile besleme süresini artırmaya yardımcı olmaktadır. Bu danışmanlık, anne ve bebekle ilgili risk faktörlerini ele alarak her bebek ve anneye özel olarak olay, kişi, zaman, aile, toplum faktörlerine göre hem psikolojik hem de sosyal yönleriyle çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Bertini ve ark., 2003; Renfrew ve ark., 2012; Türkyılmaz, 2016). Ülkemizde ve Dünya da yapılan araştırmalara göre sağlık kuruluşlarında anne ve çocuk sağlığı ile ilgili eğitimler hemşireler tarafından verilmiştir ve olumlu etkileri görülmüştür aynı zamanda antenatal dönemde annelere verilen anne sütü ve emzirme eğitimiyle, doğum sonrası 6. haftada emzirme süreleri kontrol grubuna kıyasla daha uzun süre emzirdikleri bulunmuştur. (Avcı, 2013; Çalik ve ark., 2017; Cangöl ve Hotun Şahin, 2017). Emzirme yetersizliğinin temel nedeninin eğitim eksikliği olduğu gösterilmiştir. Bu nedenle, annelere emzirmenin devamı ve sürdürülmesi için anne adaylarına daha gebelik döneminde vermeye başlayan eğitimler, akran danışmanlığı uygulanması ve baba desteğinin sağlanması gibi emzirme programlarının oluşturulması anneleri emzirmeye aşamalı bir şekilde hazırlayarak, doğum sonrası dönemde emzirme sorunları ile daha iyi baş etmelerini sağlar (Aluş Tokat, 2013; Cangöl ve Hotun Şahin, 2014).

Annelerin benlik saygısı düzeyleri bebeklerini yetiştirme tutumlarını doğrudan etkilemektedir (Cardinali ve D’Allura 2001). Hemşirelerin sorumlulukları arasında olumsuz benlik kavramı ve düşük benlik saygısı olan kişilerin kendileri hakkındaki görüşlerini değiştirmek yer almaktadır. Hemşirelerin annelere verdiği danışmanlık hizmeti, annelerin benlik saygısı düzeyleri, çocuk yetiştirme tutumları ve etkileyen faktörlerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmalarını desteklemekte önemli bir rol oynamaktadır (Öz, 2004). Annenin doğum sonu döneme uyum sağlaması annelik rolünün kazandırılmasında sağlık çalışanlarından, özellikle hemşirelerden aldığı bakım çok önemli yere sahiptir.

Doğum sonu dönemdeki sağlık bakımı, annelerin fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamayı içermektedir. Annelerin doğum sonrasındaki ilk günlerden itibaren kendilerini rahat hissetmeleri, bebek bakımına aktif olarak katılmaları ve başarılı bir şekilde bakımlarını sürdürmeleri, hem fiziksel hem de ruhsal sağlıkları üzerinde olumlu etkileri vardır. Bu sebeple, hemşireler, annelerin doğum sonu dönemdeki bakım ihtiyaçlarını değerlendirmeli, gerekli bakım ve destekleri sağlayarak annelerin annelik rolüne uyumlarını kolaylaştırmalı ve doğum sonu dönemdeki sorunların azalmasına yardımcı olmalıdır (Cangöl ve Hotun Şahin, 2017; Uzun ve ark., 2018).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Şekli

Annelerin emzirme öz yeterlilikleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan kesitsel/tanımlayıcı-ilişki arayıcı tipte bir araştırmadır.

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, T.C. Sağlık Bakanlığı Sivas İl Sağlık Müdürlüğü Sivas Numune Hastanesinin çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniğine 26.05.2022-26.10.2022 tarihleri arasında 0-6 ay çocuğu sahip 4000 anne oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise evrendeki ‘Evreni bilinen Örneklem Seçim Yöntemi’ $n = N \cdot t^2 \cdot \sigma / d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot \sigma$ formülü kullanılarak ve daha önce yapılmış çalışmalardan faydalanılarak (Aydın ve Aba, 2019; Amel Barez ve ark., 2020; Kamalifard ve diğ., 2020) örneklemin standart sapması 10.5; evrende bulunan anne sayısı $N=4.000$ ve etki düzeyi 0,3 olarak alınmasıyla yapılacak çalışmada 0,05 anlamlılık düzeyinde örneklem hacmi 410 anne olarak belirlenmiştir.

3.3 Araştırma Kapsamına Alınma Kriterleri

- ❖ Annenin 18 yaşından büyük olması
- ❖ 0-6 ay bebeğe sahip ve emziriyor olması
- ❖ Okuma yazma bilmesi
- ❖ Araştırmaya katılmayı kabul etmesi

3.4 Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde SPSS (ver:23.0) programı kullanılmıştır. Tanıtıcı Bilgiler Formu’ndan elde edilen veriler üzerinden tanımlayıcı istatistik testleri kullanılarak çalışmaya katılan annelerin tanıtıcı ve sosyodemografik özelliklerinin sayısı, frekans dağılımı, ortalama, minimum ve maksimum değerler, standart sapma ile maksimum ve minimum değerler belirlendi. Verilerin normal dağılımda olup olmadığı Kolmogorov-Smirnov (K-S) ve Shapiro Wilks testleri ile belirlendi. Elde edilen veriler üzerinden Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) toplam puanı ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) toplam puan ortalaması, standart sapması, medyan, aralık, maksimum ve minimum değerleri belirlendi. Güvenirlilik analizi ile Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)’nin Cronbach alpha katsayısı hesaplandı. Araştırmada

bağımsız gruplarda ortalamalar arasında farklılık olup olmadığının karşılaştırılmasında; normal dağılıma uyan verilerde iki grup için Bağımsız gruplarda t testi, ikiden fazla grup için ANOVA Varyans analizi kullanıldı. Varyans analizinde gruplar arası fark Tukey Post Hoc testi ve Tamhane's T2 testleri ile incelendi. Grupların homojen olup olmadıkları Levene Testi ile incelendi. Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için normal dağılıma uyan değişkenlerde Pearson Korelasyon Katsayısı analizi uygulandı. Annelerin benlik saygılarının emzirme öz yeterlilikleri düzeyine etkisi olup olmadığının belirlenmesinde Lineer Regresyon analizi kullanıldı. Verilerin değerlendirilmesinde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edildi.

3.5 Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma Sivas il merkezinde bulunan T.C. Sağlık Bakanlığı Sivas İl Sağlık Müdürlüğü Sivas Numune Hastanesi çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniğinde 26.05.2023- 26.10.2023 tarihleri arasında 09.00- 16.30 saatleri arasında araştırmaya 0-6 aylık bebeği olup emziren ve katılmayı gönüllü olarak kabul eden annelerle yapılmıştır. Sivas Numune Hastanesi 19 Ekim 2015 tarihinde yeni binasında resmi olarak hizmete başlamış ve 905 yatak ile hizmet vermektedir. Çocuk sağlığı ve hastalıkları servisinde toplam 13 hekim bulunmaktadır ve bir günde 9 hekim poliklinik hizmeti vermektedir.

3.6 Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri “Tanıtıcı Bilgi Formu” (Ek-1), “Emzirme Öz yeterliliği Ölçeği” (Ek-2) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) (EK-3) veri toplama araçları ile toplanmıştır. Sivas Numune Hastanesinin çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniğe başvuran anneler ile yüz-yüze görüşme yolu ile uygulanmıştır.

3.6.1 Tanıtıcı Bilgi Formu (Ek-1)

Bu form araştırmacı tarafından literatür taranarak bilgilerden ve yapılan benzer nitelikteki yararlanılarak hazırlanmıştır (Tokat, 2013; Yenal ve ark., 2013). İki bölümden oluşan formun birinci bölümünde demografik özelliklerden oluşan 9 soru, ikinci bölümde anne ve bebeğe ait özelliklerden oluşan 19 soru yer almaktadır.

3.6.2 Emzirme Öz yeterliliği Ölçeği (Kısa Form) (EK-2)

Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği kısa formu 2003 yılında Dennis tarafından oluşturulmuştur. Ölçek emzirme öz-yeterliliğini değerlendirilen toplam 14 madde bulunmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipinde olup, ölçeğin maddeleri 1= "hiç emin değilimden 5= "her zaman eminime kadar derecelendirilerek değerlendirilmektedir. Öleekten alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan 70'tir; yüksek puan daha yüksek emzirme öz-yeterliliği anlamına gelmektedir. Dennis kullanım için kısa formu önermektedir. Daha kolay uygulanmakta ve öz yeterliliği doğru değerlendirmektedir Kısa form ölçeğin Türkçe güvenilirlik-geçerlilik çalışması, 2008'de Aluş-Tokat ve Okumuş tarafından yapılmış, Cronbach alfa değeri 0.86 bulunmuştur. Bu çalışmada EÖYÖ'nin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur.

3.6.3 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) (EK-3)

Rosenberg (1963) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek, 63 çoktan seçmeli sorudan oluşan bir özbildirim aracıdır ve on iki alt kategoriden meydana gelir. Rosenberg, alt ölçeklerin ayrı ayrı kullanılabileceğini belirtmiştir. Araştırma amacına uygun olarak, benlik saygısını ölçmeye yönelik kullanılan ölçeğin ilk '10' maddesi belirlenmiştir. Bu 10 maddelik ölçek, beş pozitif ve beş negatif ifade içermekte olup, Guttman ölçekleme tekniğine uygun bir puanlama sistemine sahiptir. Likert türü bir ölçek olan bu sistemde, "Çok Doğru", "Doğru", "Yanlış" ve "Çok Yanlış" seçenekleri bulunmaktadır. Beş soru ters kodlanmıştır. Ölçeğin içsel değerlendirme sistemine göre, 1, 2, 4, 6, 7. maddeler olumlu kendilik değerlendirmesini sorgularken, 3'den 0'a kadar değişen puanlama yapılırken, 3, 5, 8, 9, 10. maddeler olumsuz kendilik değerlendirmesini sorgulamakta olup, 0'dan 3'e kadar değişen bir puanlama yapılmaktadır. Toplam puan aralığı 0-30 arasında olup, 15-25 arası alınan puan benlik saygısının yeterli olduğunu, 15 puanın altının ise düşük benlik saygısını gösterdiği kabul edilmektedir. Rosenberg (1965) tarafından yapılan güvenilirlik çalışmasında, RBSÖ'nin alt boyutları için test-tekrar test güvenilirlik katsayısının .82-.88 ve iç tutarlık katsayısının (Cronbach alpha) .77-.88 arasında değiştiği saptanmıştır. Çuhadaroglu (1986) tarafından RBSÖ'nin Türkçe formu için yapılan güvenilirlik çalışmasında ise, test-tekrar test güvenilirlik katsayısının .48-.79 arasında değiştiği belirlenmiştir. Bu çalışmada, Rosenberg Benlik Saygısı

Ölçeği (RBSÖ)'nin (10 madde) genel iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa 0.87 olarak hesaplanmıştır.

3.7 Araştırmanın Uygulanması ve Etik Yönü

Araştırmanın uygulanması için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul izni (19.04.2023 tarihli 2023-04 sayılı) (Ek-7), ve Sivas Numune Hastanesinden 26.05.2023 tarihli kurum izni alınmıştır (Ek-6). Kullanılan EÖYÖ'ni geliştiren Prof. Dr. Merlinda ALUŞ TOKAT'dan ölçek kullanım izni alınmıştır (Ek-5). Çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniğine başvuran 0-6 ay bebeği olan, emziren ve araştırmaya katılmayı kabul eden annelere uygulanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden annelere araştırmanın amacı, verilen cevapların gizli kalacağı konusunda açıklama yapılarak, çalışma için Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Bilgilendirilmiş Olur Formu (Ek-4) ve sözlü onamları alınmıştır. Veri toplama araçları poliklinikte yüz yüze görüşme yöntemiyle önce tanıtıcı bilgi formu sonra ölçekler şeklinde uygulanmıştır. Tüm görüşmeler poliklinikte, hafta içi 09:00-16:00 saatleri arasında yapılmıştır.

4.BULGULAR

Bu bölümde, annelerin emzirme öz yeterlilikleri ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tanımlayıcı ve kesitsel tipteki araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Annelerin Tanıtıcı ve Sosyodemografik Özellikleri (n=410)

Özellikler	Sayı	Yüzde
Yaş		
18-24 yaş	7	1.7
25-31 yaş	192	46.8
32-40 yaş	196	47.8
40 yaş >	15	3.7
Çalışma durumu		
Çalışmıyor	293	71.5
Çalışıyor	117	28.5
Meslek		
Özel sektör çalışanı	138	33.7
Memur	93	22.7
Ev hanımı	85	20.7
Sağlık personeli	69	16.8
İşçi	25	6.1
Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	18	4.4
Lise	114	27.8
Lisans	224	54.6
Lisansüstü	54	13.2
Eşinin Yaşı		
25-31 yaş	123	30.0
32-40 yaş	268	65.4
40 yaş >	19	4.6
Eşinin Mesleği		
Memur	145	35.4
Özel sektör çalışanı	140	34.1
İşçi	80	19.5
Sağlık personeli	45	11.0
Eşinin Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	17	4.1
Lise	95	23.2
Lisans	255	62.2
Lisansüstü	43	10.5
Toplam	410	100

Tablo 4.1. (Devamı) Annelerin Tanıtıcı ve Sosyodemografik Özellikleri
(N=410)

Özellikler	Sayı	Yüzde
Ailenin Ekonomik Durumu		
Gelir giderden az	105	25.6
Gelir gidere eşit	191	46.6
Gelir giderden fazla	114	27.8
Aile Tipi		
Çekirdek aile	337	82.2
Geniş aile	48	11.7
Parçalanmış aile	25	6.1
Sahip Olduğu Çocuk Sayısı		
1 çocuk	201	49.0
2 çocuk	158	38.5
3 ve üzeri çocuk	51	12.5
Toplam	410	100

Annelerin tanıtıcı ve sosyodemografik özellikleri verilmiştir. Annelerin %47.8'inin 32-40 yaş aralığında, %71.5'inin çalışmadığı, %33.7'sinin özel sektör çalışanı olduğu, %54.6'sının lisans mezunu, %46.6'sının geliri giderine denk olduğu, %82.2'sinin çekirdek ailede yaşadığı ve %49'unun bir çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir. Annelerin eşlerine ilişkin özellikleri incelendiğinde; %65.4'ünün eşinin 32-40 yaş aralığında, %35.4'ünün eşinin memur olarak çalıştığı ve %72.7'sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.2. Annelerin Doğum ve Bebeğine İlişkin Özellikleri (n= 410)

Özellikler	Sayı	Yüzde
Bebeğin Doğum Şekli		
Vajinal doğum	198	48.3
Sezaryen	212	51.7
Bebeğin Cinsiyeti		
Kız	222	54.1
Erkek	188	45.9
Bebeğin Doğum Zamanı		
Term	181	44.1
Preterm	193	47.1
Postterm	36	8.8
Bebek Doğum Ağırlığı		
1500 altı gr	4	1.0
1501-2500 gr	106	25.9
2501-3500 gr	264	64.4
3501 gr ve üzeri	36	8.8
Doğum Sonu İlk Emzirme Zamanı		
30 dk	161	39.3
1 saat	157	38.3
2 saat	65	15.9
3 saat ve üzeri	27	6.6
Doğum Sonrası Bebeğe Kolostrum Verme Durumu		
Evet	332	81.0
Hayır	78	19.0
Doğum Sonrası Bebeğe Kolostrum Vermeme Nedeni* (n=78)		
Korku ve stres	34	43.6
Süt Gelmemesi	33	42.3
Göğüste ağrı	11	14.1
Bebeğin emmeyi reddetmesi	10	13.0
Bebeğin Şu Anki Yaşı		
1-3 aylık	205	50.0
4-6 ay üzeri	205	50.0
Bebeğin Şuanki Beslenme Durumu		
Sadece anne sütü	179	43.7
Anne sütü ve formula mama	231	56.3
Doğumdan Önce Ne Kadar Süre Bebeğinizi Emzirmeyi Hedefliyordunuz		
12 ay	167	40.7
24 ay	162	39.5
36 ay	22	5.4
6 ay	59	14.4

*Yüzdelere doğum sonrası bebeğe kolostrum vermediğini birden fazla seçenek ile belirten 78 anne üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 4.2. Devamı

Bebeği Emzirirken Meme ile ilgili Sorun Yaşama Durumu		
Evet	180	43.9
Hayır	230	56.1
Meme ile ilgili sorunlar yaşadığınızda çocuğunuzu nasıl beslediniz?* (n=180)		
Mama ile besledim	69	38.1
Emzirmeye devam ettim	63	34.8
Sütümü sağarak verdim	46	25.4
Diğer	2	1.7
Daha Önceki Bebeğini Emzirme Durumu		
Evet	189	46.1
Hayır	221	53.9
Emzirmeye Yönelik Bilgi Alma Durumu		
Evet	238	58.0
Hayır	172	42.0
Emzirmeye Yönelik Bilgi Alınan Kaynak** (n=238)		
İnternet	78	32.7
Sağlık personeli	76	31.9
Aile üyeleri	55	23.1
Televizyon	46	19.3
Kitaplar	43	18.0
Doğuma Hazırlık Eğitimi Alma Durumu		
Evet	103	25.1
Hayır	307	74.9
Emzirme Döneminde Destek Alma Durumu		
Evet	274	66.8
Hayır	136	33.2
Emzirme Döneminde Destek Alınan Kişi** (n=274)		
Sağlık personeli	101	36.9
Kendi ailesi	64	23.4
Arkadaş	51	18.6
Eş	45	16.4
Eşinin ailesi	42	11.2
Emzirme Konusundaki Bilgilerini Yeterli Bulma Durumu		
Yeterli	351	85.6
Yetersiz	59	14.4

*Yüzdelere bebeği emzirirken meme ile ilgili sorun yaşadığını belirten 180 anne üzerinden hesaplanmıştır.

** Yüzdelere emzirmeye yönelik birden fazla kaynaktan bilgi aldığını belirten 238 anne üzerinden hesaplanmıştır.

*** Yüzdelere emzirme döneminde birden fazla kişiden destek aldığını belirten 274 anne üzerinden hesaplanmıştır.

Annelerin %51.7'sinin sezaryen doğum yaptığı, %54.1'inin bebeğinin kız , %47.1'inin preterm doğduğu, %64.4'ünün 2501-3500gr doğum ağırlığında olduğu belirlenmiştir. Annelerin %39.3'ünün doğumdan 30 dk sonra ilk kez bebeğini emzirdiği, %81'inin kolostrum verdiği, doğum sonrası bebeğe kolostrum vermeyen annelerin ise %43.6'sının korku ve stres, %42.3'ünün süt gelmemesi, %14.1'inin göğüste ağrı ve %13'ünde bebeğin emmeyi reddetmesi nedeniyle veremedikleri belirlenmiştir. Annelerin bebeklerinin %50'sinin 1-3 aylık ve %50'sinin 3 ay ve üzerinde olduğu, %56.3'ünün anne sütü ve formula mama ile beslediği, %40.7'sinin doğumdan önce 12 ay süre bebeğini emzirmeyi hedeflediği, %43.9'unun bebeğini emzirirken meme ile ilgili sorun yaşadığı, bebeğini emzirirken meme ile ilgili sorun yaşayanların; %34.8'inin emzirmeye devam ettiği, %25.4'ünün sütünü sağıarak verdiği, %38.1'inin mama ile beslediği tespit edilmiştir. Annelerin %53.9'unun daha önce bebeğini emzirdiği, %58'inin emzirmeye yönelik bilgi aldığı, emzirmeye yönelik bilgi alanların çoğunluğunun %32.7'sinin internetten, %31.9'unun sağlık personelinden bilgi aldıkları belirlenmiştir. Annelerin %74.9'unun doğuma hazırlık eğitimi almadığı, %85.6'sının emzirme konusundaki bilgilerini yeterli bulduğu, %66.8'inin emzirme döneminde destek aldığı, emzirme döneminde destek alanların çoğunluğunun (%36.9) sağlık personelinden destek aldığı belirlenmiştir

Tablo 4.3. Annelerin Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ)-Kısa Form Puanları

Ölçekler	Madde Sayısı	Ort.±SS	Medyan	Min.- maks. Ranj
EÖYÖ Toplam	14	53.77±8.41	54	28-70

Annelerin Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ)-Kısa Form (Postnatal Şekli) puan ortalaması incelendiğinde; annelerin EÖYÖ'nden ortalama 53.77±8.41 (medyan: 54; min.-maks.: 28-70) puan ile emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin orta düzeyin üzerinde iyi olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, çalışmaya katılan annelerin emzirme öz-yeterliliklerinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4 Annelerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanları ve Benlik Saygısı Düzeyleri

		Madde					
Ölçek	N	Sayısı	Min.	Maks.	Medyan	Ort.±Ss	
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Toplam	410	10	1,00	30,00	20	19.71±5.24	
Benlik Saygısı Düzeyi						n	%
Düşük benlik saygısı						68	16.6
Yüksek/yeterli benlik saygısı						342	83.4

Annelerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)'nden ortalama 19.71±5.24 (min.-maks.: 1-30 ve medyan: 20,00) puan aldıkları ve annelerin yüksek/yeterli benlik saygısı düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan annelerin benlik saygısı düzeyinin dağılımına göre; annelerin %83.4'ünün yüksek/yeterli benlik saygısına ve %16.6'sının düşük benlik saygısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 4.5. Annelerin Tanıtıcı ve Sosyodemografik Özelliklerine Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanlarının Karşılaştırılması

Özellikler		EÖYÖ Toplam	RBSÖ Toplam
Yaş	N	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$
18-24 yaş ¹	7	47.00±9.18	16.57±7.43
25-31 yaş ²	192	53.54±8.45	19.48±5.23
32-40 yaş ³	196	53.89±8.22	19.85±5.18
40 yaş > ⁴	15	58.26±8.23	22.40±4.04
Test değeri		F=3.044	F=2.346
Anlamlılık düzeyi		p=0.029*	p=0.072
Fark		4>1**	-
Çalışma durumu			
Çalışmıyor	293	55.05±7.83	20.48±5.00
Çalışıyor	117	50.56±8.98	17.80±5.35
Test değeri		t=4.732	t=4.801
Anlamlılık düzeyi		p=0.000*	p=0.000*
Meslek			
Özel sektör çalışanı ¹	138	53.90±8.06	19.68±5.21
Memur ²	93	54.91±7.94	20.36±4.13
Ev hanımı ³	85	49.51±8.30	16.70±5.31
Sağlık personeli ⁴	69	57.55±7.86	22.97±4.24
İşçi ⁵	25	52.80±8.11	18.76±5.69
Test değeri		F=10.286	F=16.361
Anlamlılık düzeyi		p=0.000*	p=0.000*
Fark		4>1-3**	4>1-2-3-5**
Eğitim Düzeyi			
İlköğretim ¹	18	44.66±7.36	11.22±6.38
Lise ²	114	51.21±7.89	18.30±5.44
Lisans ³	224	54.78±7.90	20.60±4.42
Lisansüstü ⁴	54	58.00±8.26	21.87±4.07
Test değeri		F=18.214	F=28.440
Anlamlılık düzeyi		p=0.000*	p=0.000*
Fark		4>1-2-3**	4>1-2**
Eşinin Yaşı			
25-31 yaş	123	53.98±9.09	19.63±5.69
32-40 yaş	268	53.45±8.00	19.56±5.05
40 yaş >	19	56.78±9.32	22.42±4.15
Test değeri		F=1.446	F=2.674
Anlamlılık düzeyi		p=0.0236	p=0.070

F=ANOVA Varyans Analizi testi değeri, t= Bağımsız gruplarda t Testi değeri, *p<0.05, ** Tukey Karşılaştırma Testi

Tablo 4.5. (Devamı) Annelerin Tanıtıcı ve Sosyodemografik Özelliklerine Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanlarının Karşılaştırılması

		EÖYÖ Toplam	RBSÖ Toplam
Eşinin Mesleği	N	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$
Memur ¹	145	54.10±8.35	19.65±5.14
Özel sektör çalışanı ²	140	54.07±8.09	20.01±4.96
İşçi ³	80	50.63±8.62	17.40±5.41
Sağlık personeli ⁴	45	57.33±7.61	23.15±3.98
Test değeri		F=6.797	F=12.840
Anlamlılık düzeyi		p=0.000*	p=0.000*
Fark		4>3**	4>1-2-3**
Eşinin Eğitim Düzeyi			
İlköğretim ¹	17	48.29±9.29	14.35±7.18
Lise ²	95	50.97±8.66	17.38±5.66
Lisans ³	255	54.66±7.90	20.57±4.54
Lisansüstü ⁴	43	56.79±8.19	21.93±4.17
Test değeri		F=9.219	F=19.274
Anlamlılık düzeyi		p=0.000*	p=0.000*
Fark		4>1-2**	4>1-2**
Ailenin Ekonomik Durumu			
Gelir giderden az ¹	105	50.47±8.63	17.00±6.46
Gelir gidere eşit ²	191	54.03±7.98	19.96±4.27
Gelir giderden fazla ³	114	56.36±7.96	21.81±4.35
Test değeri		F=14.463	F=26.361
Anlamlılık düzeyi		p=0.000*	p=0.000*
Fark		3>1-2**	3>1-2**
Aile Tipi			
Çekirdek aile ¹	337	54.13±8.26	20.01±5.07
Geniş aile ²	48	50.37±8.93	17.02±6.16
Parçalanmış aile ³	25	55.40±8.20	20.88±4.06
Test değeri		F=4.795	F=7.768
Anlamlılık düzeyi		p=0.009*	p=0.000*
Fark		3>2**	3>2**
Sahip Olduğu Çocuk Sayısı			
1 çocuk	201	53.93±8.57	20.21±4.98
2 çocuk	158	54.01±8.33	19.32±5.42
3 ve üzeri çocuk	51	52.37±8.04	18.98±5.55
Test değeri		F=0.807	F=1.847
Anlamlılık düzeyi		p=0.447	p=0.159

^aF=ANOVA Varyans Analizi testi değeri , ^bt= Bağımsız gruplarda t Testi değeri, *p<0.05, ** Tukey Karşılaştırma Testi

Annelerin tanıtıcı ve sosyodemografik özelliklerine göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) puanlarının karşılaştırılması incelendiğinde; yaşa göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Yaşı 40 ‘ın üzerindeki annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, 18-24 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin çalışma durumuna göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0.05$); çalışmayan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, çalışan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin mesleğine göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Mesleği sağlık personeli olan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, özel sektör çalışanı ve ev hanımı olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eğitim düzeyine göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak önemli fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Lisansüstü eğitim alan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, ilköğretim, lise ve lisans mezunu olan annelere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eşinin mesleğine göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Eşi sağlık personeli olan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, eşi işçi olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eşinin eğitim düzeyine göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Eşi lisansüstü eğitim alan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, eşi ilköğretim ve lise mezunu olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin ekonomik durumuna göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Geliri giderden fazla olan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, geliri giderine denk ve geliri giderinden az olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin aile tipine göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Parçalanmış ailede yaşayan

annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, geniş ailede yaşayan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eşinin yaşı ve sahip olduğu çocuk sayısına göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$).

Annelerin tanıtıcı ve sosyodemografik özelliklerine göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) puanlarının karşılaştırılması incelendiğinde; Annelerin çalışma durumuna göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0.05$); çalışmayan annelerin benlik saygısı toplam puanının, çalışan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin mesleğine göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Mesleği sağlık personeli olan annelerin benlik saygısı toplam puanının, özel sektör çalışanı, memur, işçi ve ev hanımı olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eğitim düzeyine göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Lisansüstü eğitim alan annelerin benlik saygısı toplam puanının, ilköğretim ve lise mezunu olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eşinin mesleğine göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Eşi sağlık personeli olan annelerin benlik saygısı toplam puanının, eşi memur, özel sektör çalışanı ve işçi olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eşinin eğitim düzeyine göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Eşi lisansüstü eğitim mezunu annelerin benlik saygısı toplam puanının, eşi ilköğretim ve lise mezunu olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin ekonomik durumuna göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Geliri giderden fazla olan annelerin benlik saygısı toplam puanının, geliri giderine denk ve geliri giderinden az olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin aile tipine göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Parçalanmış ailede yaşayan annelerin benlik saygısı toplam puanının, geniş ailede yaşayan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin yaşı, eşinin yaşı ve sahip olduğu çocuk sayısına göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 4.6. Annelerin Doğum ve Bebeğine İlişkin Özelliklerine Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanlarının Karşılaştırılması

Özellikler		RBSÖ Toplam	EÖYÖ Toplam
Bebeğin Doğum Şekli	N	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$
Vajinal doğum	198	54.38±8.75	19.81±5.65
Sezaryen	212	53.19±8.06	19.62±4.84
<i>Test değeri</i>		$t=1.427$	$t=0.366$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.154$	$p=0.715$
Bebeğin Cinsiyeti			
Kız	222	54.17±8.62	19.74±5.05
Erkek	188	53.29±8.15	19.69±5.46
<i>Test değeri</i>		$t=1.047$	$t=0.099$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.296$	$p=0.921$
Bebeğin Zamanında Doğma Durumu			
Term ¹	181	52.36±8.25	19.12±5.75
Preterm ²	193	54.50±8.42	20.26±4.87
Postterm ³	36	56.88±8.00	19.77±4.12
<i>Test değeri</i>		$F=5.875$	$F=2.256$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.003^*$	$p=0.106$
<i>Fark</i>		$3>1^{**}$	-
Bebek Doğum Ağırlığı			
1500 altı gr ¹	4	50.25±7.50	20.20±7.63
1501-2500 gr ²	106	51.35±8.29	18.95±5.94
2501-3500 gr ³	264	54.62±8.36	20.02±4.82
3501 gr ve üzeri ⁴	36	55.02±8.05	19.66±5.69
<i>Test değeri</i>		$F=4.411$	$F=1.073$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.005^*$	$p=0.360$
<i>Fark</i>		$3>2^{**}$	-
Doğum Sonu İlk Emzirme Zamanı			
30 dk ¹	161	56.33±8.41	20.23±4.81
1 saat ²	157	53.31±7.62	20.10±5.18
2 saat ³	65	50.67±8.52	18.73±5.61
3 saat ve üzeri ⁴	27	48.59±7.50	16.77±6.07
<i>Test değeri</i>		$F=12.439$	$F=4.506$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.000^*$	$p=0.004^*$
<i>Fark</i>		$1>2-3-4^{**}$	$1>4^{**}$
Doğum Sonrası Bebeğe Kolostrum Verme Durumu			
Evet	332	54.64±8.15	20.13±5.10
Hayır	78	50.05±8.54	17.93±5.48
<i>Test değeri</i>		$t=4.436$	$t=3.392$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.000^*$	$p=0.001^*$
Bebeğin Şu Anki Yaşı			
1-3 aylık	205	53.81±8.97	19.31±5.74
3 ay üzeri	205	53.72±7.83	20.12±4.66
<i>Test değeri</i>		$t=0.106$	$t=-1.576$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.916$	$p=0.116$

t = Bağımsız gruplarda t Testi değeri, F =ANOVA Varyans Analizi testi değeri, $^*p<0.05$, ** Tukey Karşılaştırma Testi

Tablo 4.6. (Devamı) Annelerin Doğum ve Bebeğine İlişkin Özelliklerine Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanlarının Karşılaştırılması

Özellikler	N	RBSÖ Toplam $\bar{X} \pm SD$	EÖYÖ Toplam $\bar{X} \pm SD$
Doğum Sonrası Bebeğe Kolostrum Vermeme Nedeni (n=78)			
Korku ve stres	34	52.85±9.20	19.42±5.38
Süt Gelmemesi	33	49.36±8.97	16.60±5.28
Göğüste ağrı	11	48.36±5.23	18.63±5.69
Bebeğin emmeyi reddetmesi	10	50.20±6.49	18.30±5.67
Test değeri		$F=1.286$	$F=1.096$
Anlamlılık düzeyi		$p=0.154$	$p=0.377$
Bebeğin Şuanki Beslenme Durumu			
Sadece anne sütü	179	55.19±8.34	20.02±5.75
Anne sütü ve formula mama	231	52.66±8.32	19.48±4.81
Test değeri		$t=3.048$	$t=1.007$
Anlamlılık düzeyi		$p=0.002^*$	$p=0.315$
Doğumdan Önce Ne Kadar Süre Bebeğinizi Emzirmeyi Hedefliyorsunuz?			
12 ay	167	53.96±8.38	19.58±5.03
24 ay	162	55.49±7.98	20.78±4.87
36 ay	22	52.31±8.64	21.09±5.27
6 ay	59	49.03±7.86	16.66±5.64
Test değeri		$F=1.286$	$F=1.096$
Anlamlılık düzeyi		$p=0.154$	$p=0.377$
Bebeği Emzirirken Meme ile ilgili Sorun Yaşama Durumu			
Evet	180	52.12±8.89	18.97±5.38
Hayır	230	55.06±7.80	20.30±5.06
Test değeri		$t=-3.502$	$t=-2.552$
Anlamlılık düzeyi		$p=0.001^*$	$p=0.011^*$
Daha Önceki Bebeğini Emzirme Durumu			
Evet	189	53.19±8.36	19.19±5.52
Hayır	221	54.26±8.44	20.17±4.95
Test değeri		$^a t=-1.280$	$^a t=-1.896$
Anlamlılık düzeyi		$p=0.201$	$p=0.059$
Meme ile ilgili sorunlar yaşadığınızda çocuğunuzu nasıl beslediniz?* (n=180)			
Mama ile besledim ¹	69	49.68±8.54	18.52±5.77
Emzirmeye devam ettim ²	63	54.46±8.60	20.07±5.14
Sütümü sağıarak verdim ³	46	52.97±8.72	18.21±5.14
Diğer ⁴	2	57.00±9.84	20.00±1.00
Test değeri		$F=3.827$	$F=1.392$
Anlamlılık düzeyi		$p=0.011^*$	$p=0.247$
Fark		$2>1^{**}$	-

$F=ANOVA$ Varyans Analizi testi değeri , $t=$ Bağımsız gruplarda t Testi değeri, $^*p<0.05$, ** Tukey Karşılaştırma Testi

Tablo 4.6. (Devamı) Annelerin Doğum ve Bebeğine İlişkin Özelliklerine Göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanlarının Karşılaştırılması

Özellikler		RBSÖ Toplam	EÖYÖ Toplam
Emzirmeye Yönelik Bilgi Alma Durumu	N	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$
Evet	238	54.07±7.86	20.44±5.02
Hayır	172	53.34±9.12	18.79±5.38
<i>Test değeri</i>		$t=0.854$	$t=3.319$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.394$	$p=0.001^*$
Emzirmeye Yönelik Bilgi Alınan Kaynak (n=238)			
İnternet ¹	78	52.91±7.29	19.88±4.29
Sağlık personeli ²	76	56.82±7.86	22.35±4.22
Aile üyeleri ³	55	50.32±8.19	16.50±5.33
Televizyon ⁴	46	50.28±8.25	17.04±5.75
Kitaplar ⁵	43	55.25±7.88	20.60±5.16
<i>Test değeri</i>		$F=6.659$	$F=12.264$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.000^*$	$p=0.000^*$
<i>Fark</i>		$2>1-3-4^{**}$	$2>1-3-4^{**}$
Doğuma Hazırlık Eğitimi Alma Durumu			
Evet	103	57.50±7.09	21.92±4.51
Hayır	307	52.51±8.46	18.98±5.26
<i>Test değeri</i>		$t=5.379$	$t=5.076$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.000^*$	$p=0.000^*$
Emzirme Döneminde Destek Alma Durumu			
Evet	274	53.76±8.17	19.92±5.35
Hayır	136	53.78±8.90	19.30±5.01
<i>Test değeri</i>		$t=-0.027$	$t=1.118$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.978$	$p=0.264$
Emzirme Döneminde Destek Alınan Kişi (n=274)			
Sağlık personeli ¹	101	56.10±7.89	21.75±4.21
Kendi ailesi ²	64	50.67±7.93	17.26±4.48
Arkadaş ³	51	52.15±7.42	18.57±5.30
Eş ⁴	45	53.60±8.43	21.04±5.12
Eşinin ailesi ⁵	42	52.82±8.78	18.04±6.27
<i>Test değeri</i>		$F=4.208$	$F=8.558$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.001^*$	$p=0.000^*$
<i>Fark</i>		$1>2^{**}$	$1>2-3-5^{**}$
Emzirme Konusundaki Bilgilerini Yeterli Bulma Durumu			
Yeterli	351	55.03±7.89	20.56±4.53
Yetersiz	59	46.27±7.49	14.69±6.29
<i>Test değeri</i>		$t=7.940$	$t=8.645$
<i>Anlamlılık düzeyi</i>		$p=0.000^*$	$p=0.000^*$

F=ANOVA Varyans Analizi testi değeri, t= Bağımsız gruplarda t Testi değeri, * $p<0.05$, ** Tukey Karşılaştırma Testi

Annelerin doğum ve bebeğine ilişkin özelliklerine göre Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) puanlarının karşılaştırılması incelendiğinde; Annelerin bebeğin zamanında doğma durumuna göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Bebeği postterm doğan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, bebeği term doğan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin bebeğin doğum ağırlığına göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Bebeğin doğum ağırlığı 2501-3500 gr olan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, bebeğin doğum ağırlığı 1500 gr altında olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin doğum sonu ilk emzirme zamanına göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Bebeğini doğumdan sonra ilk kez 30 dakika içinde emziren annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, bebeğini doğumdan sonra ilk kez 1 saat ve sonrasında emziren annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin meme ile ilgili sorunlar yaşadığında çocuğunu besleme durumuna göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Meme ile ilgili sorunlar yaşadığında bebeğini emzirmeye devam eden annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, bebeğini mama ile besleyen annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin emzirmeye yönelik bilgi alınan kaynağa göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Emzirmeye yönelik bilgiyi sağlık personelinde alan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, bilgiyi internet, aile üyeleri ve TV'den alan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin emzirme döneminde destek aldığı kişiye göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Emzirme döneminde sağlık personelinde destek alan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanının, desteği kendi ailesinden alan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin doğum sonrası bebeğe kolostrum verme durumuna, bebeğin şu anki beslenme durumuna, bebeği emzirirken meme ile ilgili sorun yaşama durumuna, doğuma hazırlık eğitimi alma durumuna ve emzirme konusundaki bilgilerini yeterli bulma durumuna göre emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0.05$); doğum sonrası bebeğine kolostrum veren, bebeğini şu anda sadece anne sütü ile besleyen, bebeği emzirirken meme ile ilgili sorun yaşamayan, doğuma hazırlık eğitimi alan ve emzirme konusundaki bilgilerini yeterli bulan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin bebeğinin doğum şekline, bebeğinin cinsiyetine, bebeğinin şu anki yaşına, doğum sonrası bebeğe kolostrum vermeme nedenine, doğumdan önce ne kadar süre bebeği emzirmeyi hedeflemesine, daha önceki bebeğini emzirme durumuna, emzirmeye yönelik bilgi alma durumuna ve emzirme döneminde destek alma durumuna göre emzirme öz-yeterliliği toplam puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$).

Annelerin doğum ve bebeğine ilişkin özelliklerine göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) puanlarının karşılaştırılması incelendiğinde; doğum sonrası ilk emzirme zamanına göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Bebeğini doğumdan sonra ilk kez 30 dakika içinde emziren annelerin benlik saygısı toplam puanının, bebeğini doğumdan sonra ilk kez 3 saat ve sonrasında emziren annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin emzirmeye yönelik bilgi alınan kaynağa göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Emzirmeye yönelik bilgiyi sağlık personelinin alan annelerin benlik saygısı toplam puanının, bilgiyi internet, aile üyeleri ve TV'den alan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin emzirme döneminde destek aldığı kişiye göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Emzirme döneminde sağlık personelinin destek alan annelerin benlik saygısı toplam puanının, desteği kendi ailesi, arkadaşı ve eşinden alan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin doğum sonrası bebeğe kolostrum verme durumuna, bebeği emzirirken meme ile ilgili sorun yaşama durumuna, doğuma hazırlık eğitimi alma durumuna emzirmeye yönelik bilgi alma durumuna ve emzirme konusundaki bilgilerini yeterli bulma durumuna göre benlik saygısı puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0.05$); doğum sonrası bebeğine kolostrum veren, emzirmeye yönelik bilgi alan, bebeği emzirirken meme ile ilgili sorun yaşamayan, doğuma hazırlık eğitimi alan ve emzirme konusundaki bilgilerini yeterli bulan annelerin benlik saygısı toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Annelerin bebeğin doğum şekline, bebeğin cinsiyetine, bebeğin zamanında doğma durumuna, bebeğin doğum ağırlığına, bebeğin şu anki yaşına, doğum sonrası bebeğe kolostrum vermeme nedenine, bebeğin şu anki beslenme durumuna, doğumdan önce ne kadar süre bebeği emzirmeyi hedeflemesine, daha önceki bebeğini emzirme durumuna, meme ile ilgili sorunlar yaşadığında bebeğini nasıl beslediğine göre ve emzirme döneminde destek alma durumuna göre benlik saygısı toplam puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 4.7. Annelerin Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) Puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) Puanları Arasındaki İlişki

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)	N	Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ)	
		r^a	P
RBSÖ Toplam	410	0.503	0.000*

^aPearson korelasyon analizi uygulanmıştır, $*p<0.05$.

Annelerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) puanları ile Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; annelerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) toplam puan ortalaması ile Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) toplam puan ortalaması arasındaki korelasyon değeri pozitif yönde orta düzeyde ($r=0.503$; $p=0.000$) anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bulgu, annelerin benlik saygısı düzeyi yükseldikçe emzirme öz-yeterlilik düzeyinin artacağını göstermektedir.

Tablo 4.8. Annelerin Benlik Saygılarının Emzirme Öz Yeterlilikleri Düzeyi Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Lineer Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Standart Hata	Beta	T	p
Sabit	37,854	1,402		27,006	0,000*
Benlik Saygısı	0,807	0,069	0,503	11,749	0,000*
R=0.503, R²=0.253, F_(1,408) =138.043, p=0.000					

Annelerin benlik saygılarının emzirme öz-yeterliliği üzerindeki etkisini yordama gücünü anlamak amacıyla Lineer Regresyon Analizi uygulanmıştır. Tablo incelendiğinde; Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) puanları ile Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) puanları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R=0.503$, $R^2=0.253$, $F_{(1,408)}=138.043$, $p=0.000$). Annelerin benlik saygıları, emzirme öz-yeterliliği toplam varyansının %25.3'ünü açıklamaktadır. Araştırmada, annelerin benlik saygıları, emzirme öz-yeterliliğini 0.807 kat anlamlı bir şekilde artırdığı belirlenmiştir ($t=11.749$; $p<0.001$) .

5.TARTIŞMA

Bandura'nın öz-yeterlilik kuramından esinlenerek, annelerin emzirme öz-yeterliliği ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleme amacıyla elde edilen bulguları bu bölümde tartışılmıştır. Emzirme öz-yeterlilik ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan 70'tir. Bu çalışmada elde edilen Emzirme Öz-Yeterliliği puan ortalaması 53.77 ± 8.41 olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde, literatürde yer alan diğer çalışmalar incelendiğinde, Palancı'nın (2019) çalışmasında EÖYÖ puan ortalamasının 57.20 ± 7.6 , Gökçe'nin (2019) araştırmasında 58.58 ± 8.17 olduğu tespit edilmiştir (Gökçe, 2019; Palancı, 2019). Li ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında ise annelerin emzirme öz-yeterlilik puanının 51.4 olduğu belirtilmiştir (Li ve ark., 2023). Elgzar ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında emzirme öz-yeterlilik puan ortalaması 60.8 olarak bulunmuştur (Elgzar ve ark., 2023). Küçükoğlu ve Çelebioğlu'nun (2014) çalışmasında ise emzirme öz-yeterlilik puanı 40.63 olarak belirlenmiştir (Küçükoğlu ve ark., 2014). Çalışmamız ile literatürde yer alan emzirme öz-yeterliliği ölçen diğer çalışmalar arasında benzerlikler gözlemlendiği ve puan değerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir (Tablo 4.5).

Emzirme öz-yeterliliğini etkileyen sosyo-demografik faktörlerle ilgili literatürde yapılan çalışmalar, anne yaşının, eğitim düzeyinin, çalışma durumunun ve aile tipinin emzirme öz-yeterliliği ile olan ilişkisini detaylı bir şekilde incelemiştir (Jager ve ark., 2013; Maleki Saghooni ve ark., 2017; Poorshaban ve ark., 2017; Ngo ve ark., 2019). Ngo ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında, annelerin yaşları ile emzirme öz-yeterliliği arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir (Ngo ve ark., 2019). Aynı zamanda, Dennis (2002) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, anne yaşı ile emzirme süresi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Dennis, 2002). Erol'un (2020) çalışması ise yaş ile emzirme öz-yeterliliği ölçeği puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($r: 0,298$; $p < 0,05$) (Erol, 2020). Çalışmamızın sonuçlarına baktığımızda, 40 yaş üzerindeki annelerin emzirme öz-yeterliliği puanının, 18-24 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.5). Bu durum, anne yaşının çocuk bakımı ve emzirmenin öneminin farkına varılmasını ve deneyimin ne kadar önemli olduğunu düşündürebilir. Ayrıca, diğer çalışma sonuçları da çalışmamızı desteklemektedir. Ancak, literatürdeki diğer bazı çalışmalar, yaş ile emzirme öz-yeterliliği arasında daha

zayıf veya anlamsız ilişkiler bulmuştur. Örneğin, Wutke ve Dennis (2007), Polonya'da yapılan bir ölçek geçerlilik çalışmasında emzirme öz-yeterlilik algısı ile yaş arasında çok zayıf bir ilişki saptanmıştır ($r: 0,21$; $p = 0,03$) (Wutke ve Dennis, (2007). Aluş Tokat'ın ölçek geçerlilik çalışmasında ise yaş ile öz-yeterlilik algısı arasında bir ilişki tespit edilmemiştir(Aluş Tokat ve ark., 2015). Bu bulgu, yaşın emzirme öz-yeterliliği üzerindeki etkilerini anlamak ve destek programlarını geliştirmek adına önemli bir katkı sağlamaktadır.

Literatürde gelir düzeyinin artmasıyla Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) puanlarının da arttığı belirtilmektedir (Gökçeoğlu, 2014). Bizim çalışmamızda da literatürü destekler nitelikte geliri giderden fazla olan annelerin emzirme öz-yeterliliği puanının, geliri giderine denk ve geliri giderinden az olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4.5). Titaley ve ark. (2021) yaptığı çalışmada eğitim düzeyine, Awaliyah ve ark. (2019) yaptığı çalışmada hane gelirine ve çalışma durumuna, Ngo ve ark. (2019) yaptığı çalışmada annelerin yaşına baktıklarında emzirme öz- yeterliliği ile arasında anlamlı ilişki olduğunu belirlemişlerdir (Awaliyah ve ark., 2019; Ngo ve ark., 2019; Titaley ve ark., 2021). Bizim çalışmamızda annelerin ekonomik durumu ve çalışma durumlarının emzirme öz-yeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4.5). Bu bağlamda annelerin gelir getiren bir işte çalışması, genellikle annenin eğitim düzeyini, gelir durumunu ve özgüvenini artırarak, emzirme öz-yeterlilik algısını olumlu yönde etkilemektedir. Literatüre bakıldığında farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Yang ve arkadaşları (2016) annelerin emzirme öz-yeterliliklerini etkileyen faktörlere baktıkları çalışmada, anne eğitim düzeyinin önemli bir faktör olmadığını belirlemişlerdir (Yang ve ark., 2016). Aynı şekilde, Zhu ve ark. (2014) tarafından yürütülen başka bir çalışma da annelerin eğitim düzeyi ile emzirme öz-yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur ($p>0.05$) (Zhu ve ark., 2014). Bizim çalışmamızda ise bu bulguların aksine annelerin çalışma durumuna, annelerin mesleklerine, eğitim düzeyine göre emzirme öz-yeterliliği puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca, çalışmada, annelerin eşlerinin mesleklerine göre emzirme öz-yeterliliği puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Bu bağlamda çalışmamızın sonucu literatürdeki bazı çalışmaları desteklerken bazı çalışmalar ile tezatlık göstermektedir.

Konukoğlu ve Pasinoğlunun(2021) yaptığı bir çalışmada, gebelerin aile tipinin emzirme öz-yeterliliğini etkilemediği sonucunu ortaya koymuştur (Konukoğlu ve Pasinoğlu, 2021). Ayrıca, ABD'de yapılan bir çalışmada, aile içindeki kişi sayısının az olmasının ebeveyn öz-yeterliliğini azalttığı belirtilmiştir (Fong ve ark., 2018). Bizim çalışmamızda ise aile tipinin etkisine bakıldığında literatüre benzer bir şekilde, parçalanmış ailede yaşayan annelerin emzirme öz-yeterliliği puanının, geniş ailede yaşayan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4.5). Parçalanmış ailelerde yaşayan annelerin emzirme öz-yeterliliği puanlarının geniş ailede yaşayan annelere göre daha yüksek olmasının nedeni; daha fazla sosyal destek almaları, sorumluluklarına odaklanmış olmaları, etkili iletişim ve anlayışlarının artması, ekonomik faktörler ve eğitim düzeyi gibi etkenler olabilir. Aile yapısının emzirme sürecine olan etkilerini anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu bulgular, emzirme öz-yeterliliğini etkileyen faktörlerin heterojen olduğunu ve literatürdeki çeşitli çalışmalarda farklı sonuçlar elde edildiğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda, aile yapısı, çalışma durumu, meslek ve eğitim düzeyinin emzirme öz-yeterliliği algısını etkilemede rol oynadığı görülmektedir.

Sosyo-demografik faktörlerle birlikte annelerin obstetrik özellikleri ile emzirme öz-yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. (Poorshaban ve ark., 2017; Ngo ve ark., 2019; Topuz ve ark., 2021). Doğum sayısı, literatürde postpartum dönemde annelerin emzirme öz-yeterliliğini etkileyen önemli bir faktör olarak vurgulanmaktadır (Awaliyah, 2019). Çeşitli araştırmalar, doğum sayısı ile emzirme öz-yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Bartle ve Harvey, 2017; Işık ve ark., 2018; Ngo ve ark., 2019). Kronborg ve arkadaşlarının (2018) çalışmalarında, multipar annelerin primipar annelere göre daha yüksek emzirme öz-yeterliliği düzeylerine sahip olduğunu ortaya konulmuştur (Kronborg ve ark., 2018). Hines ve arkadaşlarının (2022) yaptığı çalışma, doğum sayısının emzirme öz-yeterliliği üzerindeki etkisini inceleyerek multipar annelerin daha yüksek emzirme öz-yeterliliği düzeylerine sahip olduğunu belirlemiştir (Hines ve ark., 2022). Bizim araştırmamızda bu çalışmaların aksine, annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre emzirme öz-yeterliliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.5).

Wu ve arkadaşlarının (2018) çalışması, sezaryen doğumun emzirme süreleri ve emzirme isteği üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu gösterirken, vajinal doğum yapan

kadınların emzirme öz-yeterliliğinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Wu ve ark., 2018). Ancak, Kocaöz ve arkadaşlarının (2021) çalışmalarında, sezaryen doğum için uygulanan anestezinin postpartum dönemde annelerin emzirme öz-yeterliliğini etkilemediğini belirlemiş ve doğum şekli ile emzirme öz-yeterliliği arasında bir ilişki bulunmadığı gösterilmiştir (Kocaöz, 2021). Aluş ve Tokat ve arkadaşlarının (2015) çalışması, doğum şeklinin emzirme öz-yeterliliği üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığını göstermiştir (Tokat ve ark., 2015). Ayrıca, yapılan bir çalışmada, emzirme öz-yeterliliği ile daha önce emzirme deneyimi olan kadınlar arasında pozitif bir ilişki olduğu belirtilmiştir (McQueen, Montelpare ve ark., 2013]. Bizim çalışmamızda ise annelerin doğum şekli, bebeğin cinsiyeti, doğum sonrası kolostrum vermemenin nedeni, doğum öncesinde emzirme hedefi, önceki çocuğu emzirme durumu gibi faktörlere göre emzirme öz-yeterliliği puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.6).

Ülkemizdeki araştırmalara göre, annelerin doğum sonrası ilk emzirme zamanına göre emzirme öz-yeterliliği puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ve annelerin emzirme durumları incelendiğinde, yıllar içinde ilk bir saat içinde emzirilen bebek sayısının arttığı görülmüştür. (Cömert 2014; %61,9, Cantürk 2018; %73,3, Eryiğit 2019; %83). Başka bir araştırmada, annelerin %23.2'si, bebeklerinin memeyi almadığından dolayı ve %22.9'u sütlerinin olmadığından dolayı emziremediklerini belirtmişlerdir. Aynı çalışmada, katılan annelerin %44.4'ünün sezaryen doğum yapmış olması, uygulanan anestezinin olumsuz etkisi, annenin ağrı nedeniyle hareket etme isteksizliği gibi faktörlerin bu oranı artırdığı düşünülmektedir (Çalık, 2017). Bizim çalışmamızda benzer şekilde annelerin doğum sonu ilk emzirme zamanına göre emzirme özyeterliliği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4.6). Cömert Aslan'ın (2011) çalışmasında, sadece anne sütü veren annelerin emzirme öz-yeterliliği puanlarının, anne sütü ile birlikte mama ve su veren annelerden daha yüksek olduğunu göstermiştir (Cömert Aslan, 2011). Bizim çalışmamızda da annelerin meme ile ilgili sorunlar yaşadığında bebeklerini emzirmeye devam edenlerin emzirme öz-yeterliliği puanlarının, bebeğini mama ile besleyen annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bandura'ya göre bireyin davranışını isteyerek ve kendi seçimi doğrultusunda gerçekleştirmesi, davranışla ilgili hissettiği öz-yeterliliği etkilemektedir (Bandura,1977). Türkiye'deki annelerin çoğunluğunun emzirmeye istekli olduğu ve bu

isteğin emzirme öz-yeterliliği algısını olumlu etkileyebileceği düşünülmektedir (Bandura, 1977;Dennis ve Faux, 1999; Dennis, 2003]. Bu bağlamda, anne adaylarının emzirme konusundaki isteklerini ve düşüncelerini anlamak, emzirme öz-yeterliliğini artırıcı müdahalelerde bulunmak açısından önemli bir parametre olabilir.

Emzirme öz-yeterliliğini etkileyen faktörler arasında sadece sosyo-demografik ve obstetrik özellikler değil, aynı zamanda psikolojik faktörler de bulunmaktadır. (Henshaw, 2015). Doğum sonrası süreçte annelere sağlanan destek, annelerin kendilerini yalnız hissetmemelerini sağlamak ve fiziksel-duygusal sorumlulukları destek sağlayıcıları ile paylaşan annelerin, emzirme eylemine daha fazla vakit ayırabileceği ve bu eylemde daha özgüvenli olabileceği düşünülmektedir. Kartal ve ark.'nın (2018) yaptığı çalışmada doğuma hazırlık eğitimi alan gebelerin, bebeğini olumlu algıladıkları ve bağlanma sürecinin daha hızlı olduğu saptanmıştır (Kartal ve Karaman, 2018). Benzer şekilde, çalışmamızda doğuma hazırlık eğitimi alma durumuna ve emzirme konusundaki bilgilerini yeterli bulma durumuna göre emzirme öz-yeterliliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4.6). Whang ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında, Hong Kong'daki beş hastanede 2098 kadın ile gerçekleştirilen araştırmada, emzirme eğitiminin erken dönemde başlatılması ve çeşitli destek kaynaklarından (eş, akran, aile, profesyonel destek) faydalanmanın emzirme süresini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Whang ve ark., 2013). Bilgi almak, annelerin emzirme sürecine daha hazır ve özgüvenli bir şekilde yaklaşmalarına yardımcı olabilir. Doğru ve kapsamlı bilgi, annelerin emzirme konusundaki beklentilerini daha iyi yönetmelerine ve bu süreci daha başarılı bir şekilde geçirmelerini sağlayabilir. Bu nedenle, doğuma hazırlık eğitimleri ve aldıkları destek, annelerin emzirme öz-yeterliliğini artırabilir ve emzirme sürecinin daha olumlu bir deneyim olmasına katkıda bulunabilir. Akça (2016) çalışmasında anne sütü ve emzirme bilgi kaynaklarını incelediğimizde %95,4 sağlık kuruluşundan, %2,3 basın yayın organlarından, %2,3 yakın komşuların olduğu bulunmuştur (Akça, 2016). Eryiğit (2019) doktor annelerle yaptığı bir çalışmada %77 ile en çok ebe hemşireden eğitim aldıklarını belirtmiştir (Eryiğit, 2019). Ayrıca, emzirme konusunda hemşireler tarafından verilen eğitimin anne ile bebek bağlanmasını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir (Uçan, 2016; Yılmaz ve Taşpınar, 2017). Yapılan araştırmalar, annenin antenatal dönemde anne sütü hakkında bilgi edinme durumunun, erken postpartum dönemde ilk bir saat içinde emzirmenin

başlatılması, postnatal meme ucu ağrısı, meme travması, emzirme başarısını, emzirme öz-yeterlilik algısını ve ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenmeyi etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır (İnce ve ark., 2010; Whang ve ark., 2013; Tokat, 2013; Yılmaz, 2017; Demirtaş, 2017). Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlara göre, emzirmeye yönelik bilgiyi sağlık personelinin alan annelerin emzirme öz-yeterliliği puanı, bilgiyi internet, aile üyeleri ve TV'den alan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4.6). Bu bulgular, sağlık personelinin bu süreçte kilit bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, annelerin sağlık personeline duyduğu güvenin ve aldıkları danışmanlıkların emzirme öz-yeterliliğini artırıcı bir etken olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle, sağlık personeli tarafından sunulan doğru ve güvenilir bilgilerin, emzirme deneyimini olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Bir davranışın gerçekleşebilmesi için bireyin o davranışa yönelik tutumu ve çevresinden aldığı sosyal destek de önemlidir (Shaker ve ark., 2004). Maleki-Saghooni ve ark.'nın (2020) yaptığı çalışmada aile ve eş desteğinin postpartum dönemde annelerin emzirme öz-yeterliliğini artırdığı belirtilmiştir (Maleki-Saghooni ve ark., 2020). Annelerin emzirme öz-yeterliliği, eşlerinden, ailelerinden ve yakın çevrelerinden aldıkları sosyal destek ile ilişkilidir (Awaliyah ve ark., 2019). Sosyal desteğin, stres ve kaygı düzeyini azaltarak emzirme öz-yeterliliğini etkilediği birçok çalışmada gösterilmiştir (Haga ve ark., 2012; Barona ve ark., 2009; Chrzan-Dętkoś ve ark., 2021; Mercan ve Tari Selçuk, 2021). Gölbaşı ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, doğum sonrası dönemde telefon ve SMS aracılığıyla iki ay boyunca sağlık personelinin emzirme danışmanlığı alan annelerin, yardım almayan annelere göre anlamlı derecede daha yüksek öz yeterlilik düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir (Gölbaşı ve ark., 2019). Benzer şekilde bizim çalışmamızda da sağlık personelinin destek alan annelerin emzirme öz-yeterliliği puanının, desteği kendi ailesinden alan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4.6). Yapılan bir çalışmada, annelerin %83.6'sının kolostrum verdiği ve %91.2'sinin en az bir kez bebeğini emzirdiği tespit edilmiştir (Tanrıku ve ark., 2012). Bu bağlamda, doğum sonrası bebeğine kolostrum veren, bebeğini sadece anne sütü ile besleyen, bebeği emzirirken meme ile ilgili sorun yaşamayan, doğuma hazırlık eğitimi alan ve emzirme konusundaki bilgilerini yeterli bulan annelerin emzirme öz-yeterliliği toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4.6). Sağlık

alışanlarının emzirme konusunda annelere sağladıkları bilgi ve destek, emzirme öz-yeterliliğini artırmak, anne-bebek bağını güçlendirmek ve genel olarak sağlıklı bir emzirme deneyimi yaşamalarına yardımcı olmak açısından bk bir öneme sahiptir.

Benlik saygısı, emzirme öz-yeterliliğini etkileyen önemli psikolojik faktörlerden biridir (Dennis ve Faux, 1999). Bandura, z-yeterlilik düşüncesi zayıf olan kişilerin kendine olan inancının, dolayısıyla benlik saygısının zayıf olacağını ifade etmiştir. Literatürde bu durumu destekleyen şekilde, öz-yeterlilik ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalar yapılmıştır (Mcauley ve ark., 2005; Morton ve Montgomery, 2013; Yorra, 2014). Emzirme z-yeterliliği ile benlik saygısı arasında güçlü ve olumlu bir ilişki gözlemlenmiştir, öte yandan, genellikle düşük benlik saygısına sahip bireylerde emzirme öz-yeterliliği düzeyinin olumsuz yönde etkilendiği gözlemlenmiştir (Sayılan ve ark, 2020;Sevim ve Artan, 2021). Bizim alışmamızda annelerin %83.4'ünün yüksek/yeterli benlik saygısına ve %16.6'sının düşük benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır. (Wong ve ark. (2012) tarafından gerçekleştirilen randomize kontrollü bir çalışma, benlik saygısı ile öz-yeterlilik arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Wong ve ark., 2012). Ayrıca, Chen ve ark. (2004) tarafından yürütülen bir çalışma, öz-yeterlilik ile benlik saygısı arasında güçlü bir ilişki olduğunu vurgulamıştır (Chen ve ark., 2004). Yapılan bir başka çalışmada, postpartum dönemde kaygı düzeyi düşük olan annelerin emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu ve bebeklerini daha uzun süre anne sütü ile besledikleri bulunmuştur (Melo ve ark., 2021). Orth, Robins ve Widaman (2012) tarafından yürütülen bir çalışmada, benlik saygısının yaşam boyu gelişimi ve çeşitli yaşam sonuçları üzerindeki etkileri incelenmiş ve elde ettiği sonuçlara göre benlik saygısının bireyin gerçek yaşam deneyimleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna varmışlardır (Orth ve ark., 2012). Barez ve ark. (2016) tarafından yürütülen bir çalışma, annelerde benlik saygısı ve ilişkili faktörlerin emzirmeye etkilerini incelemiş ve emzirme öz-yeterliliği ile benlik saygısı arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Barez ve ark., 2016). Dehgan ve ark. (2015) alışmasına göre, benlik saygısı yüksek olan anneler, daha az duygudurum bozukluğu yaşamakta ve emzirmeye karşı olumlu bir tutum sergilemektedirler. Bu nedenle, bu annelerin emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin de yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Deghan ve ark., 2015). Kamalifard ve arkadaşları (2019) ise benlik saygısı ve emzirme öz-yeterliliği arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, benlik saygısı ile emzirme öz-

yeterliliği arasında pozitif yönde bir ilişki bulmuştur (Kamalifard ve ark., 2019). Bizim alışmamızda annelerin Rosenberg Benlik Saygısı leği (RBSÖ) puanları ile Emzirme z-Yeterlilik leği (EY) puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; Elde edilen sonuçlar, bu ilişkinin pozitif yönde orta düzeyde anlamlı olduğunu göstermiştir ($r=0.503$; $p=0.000$, $p<0.05$). Bu bulgu, annelerin benlik saygısı düzeyi yükseldikçe emzirme öz-yeterlilik düzeyinin artacağını göstermekte ve literatürdeki çalışmalar bizim araştırmamızı desteklemektedir (Chen ve ark., 2004; Orth ve ark., 2012; Deghan ve ark., 2015; Barez ve ark., 2016; Kamalifard ve ark., 2019; Melo ve ark., 2021).

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Emzirme Öz-Yeterliliği ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" amacıyla yürütülen çalışmanın bulgularına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Araştırmaya katılan annelerin, %83.6'sı kolostrum vermiş ve %91.2'si en az bir kez bebeğini emzirmiştir. Sezaryen doğum oranı %51.7 olup, %47.1'i preterm doğum yapmıştır.
- Bebeklerin %39.3'ü doğumdan sonra ilk 30 dakika içinde emzirilmiştir. Kolostrum vermeme nedenleri arasında %43.6'sı korku ve stres, %42.3'ü süt gelmemesi, %14.1'i göğüste ağrı ve %13'ü bebeklerin emmeyi reddetmesi olarak belirlenmiştir. Emzirme sürecinde meme sorunu yaşayan annelerin %34.8'i emzirmeye devam etmiş, %25.4'ü sütünü sağarak vermiş ve %38.1'i mamayla beslemiştir.
- Bilgi kaynakları arasında internetten bilgi alan annelerin %32.7'si, sağlık personelinde bilgi alan annelerin %31.9'u bulunmaktadır. Doğuma hazırlık eğitimi alan annelerin %25.1'i ve emzirme döneminde destek alan annelerin %66.8'i vardır. Çalışmayan annelerin %74.9'u doğuma hazırlık eğitimi almamıştır. Annelerin %53.9'u daha önce bebeğini emzirmiştir.
- Bebeği postterm doğan annelerin emzirme öz-yeterliliği puanları, bebeği term doğan annelere kıyasla daha yüksektir.
- Sağlık personelinde bilgi alan annelerin emzirme öz-yeterlilik puanları, bilgiyi internetten, aile üyelerinden ve televizyondan alan annelerden anlamlı şekilde daha yüksektir.
- Benlik saygısı ile emzirme öz-yeterliliği arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($t=11.749$; $p<0.001$) (Tablo 4.8). Benlik saygısı, emzirme öz-yeterliliğini artırmaktadır.

6.2. Öneriler

- ✓ Sağlık personeli tarafından sunulan emzirme destek programlarının, annelerin emzirme öz-yeterliliği üzerinde olumlu bir etkisi olduğu göz önüne alınarak, bu tür programların yaygınlaştırılması.
- ✓ Hemşirelerin gebelik döneminde düzenlenen doğuma hazırlık kurslarını annelere önermeli ve bu kurslara katılmalarına teşvik etmesi önemlidir. Sağlık personeli, bu kurslar aracılığıyla annelere doğum süreci hakkında detaylı bilgiler sunarak, fiziksel ve duygusal olarak doğuma hazırlıklı olmalarına katkıda bulunabilir.
- ✓ Özellikle internetten bilgi alan annelere ASM'lerde kapsamlı emzirme eğitimleri sunulabilir. Ayrıca, doğum sonrası destek grupları oluşturularak annelerin deneyimlerini paylaşmaları ve sosyal destek oluşturmaları teşvik edilebilir.
- ✓ Meme sorunları yaşayan annelere sağlık personeli tarafından daha fazla destek sağlanmalıdır. Sağlık merkezleri, basılı ve dijital emzirme materyalleri aracılığıyla temel bilgiler, videolar ve görsellerle anlamlı rehberlik sunabilir. Sağlık personeli, meme sorunları yaşayan annelere ev ziyaretleri düzenleyerek bireysel emzirme desteği sağlayabilir. Doğum sonrası sağlık kontrollerinde, sağlık personeli daha fazla zaman ayırarak annelere emzirme konusundaki sorularını yanıtlayabilir ve destek sunabilir.
- ✓ Hemşireler, doğum sonrası kliniklerde annelere kolostrum vermeme de sıkça belirtilen nedenler arasında korku ve stres konularında duygusal destek sağlayarak, rahatlatıcı teknikler ve stratejiler önererek emzirme deneyimini olumlu yönde etkileyebilirler.
- ✓ Düşük benlik saygısına sahip annelerin emzirme öz-yeterliliklerini güçlendirmek amacıyla özel destek programları oluşturulabilir ve sağlık personeli tarafından bireysel danışmanlık hizmetleri sağlanabilir. Doğum sonrası kliniklerde, annenin emzirme sürecine uyum sağlaması ve babanın eşine destek olması için eğitim düzenlenebilir.

- ✓ Sağlık merkezlerine başvuran ve sorun yaşayan annelere bireysel terapiler, destek grupları, düzenli takip ve değerlendirmeler gibi yöntemler önerilebilir. Sağlık personeli, annelerle çalışırken benlik saygısını güçlendirmeye odaklanarak, emzirme öz-yeterliliğini artırarak süreci olumlu bir şekilde sürdürmelerini sağlayabilir.

7. KAYNAKÇA

- AbouDakn, M. (2018).Gesundheitliche Auswirkungen des Stillens auf die Mutter [Health effects of breastfeeding on the mother]. Bundesgesundheitsblatt Gesundheitsforschung Gesundheitsschutz.61(8):986-989. doi:10.1007/s00103-018-2776-1. PMID: 29978234.
- Aghdas K, Talat K, Sepideh B. (2014). Effect of immediate and continuous mother-infant skintoskin contact on breastfeeding self-efficacy of primiparous women: a randomised control trial. Women and Birth. 27(1):37-40.
- Akça, E. U. (2016).Gebelikte emzirme öz yeterliliğinin doğum sonrası ikinci ayda bebeğın sadece anne sütüyle beslenmesi ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı, Aydın.
- Allen, J. ve Hector, D. J. (2005). Benefits of breastfeeding. New South Wales Public Health Bulletin, 16, 3-4.
- Alus Tokat, M., Serçekuş, P., Yenel, K., Okumuş, H., (2015). “Early postpartum breast-feeding outcomes and breast-feeding self-efficacy in Turkish mothers undergoing vaginal birth or cesarean birth with different types of anesthesia”, International Journal of Nursing Knowledge, ss. 73-9.
- Aluş Tokat M, Okumuş H.(2013). Emzirme özyeterlilik algısını güçlendirmeye temelli antenatal eğitimin emzirme öz-yeterlilik algısına ve emzirme başarısına etkisi. J Educ Res Nurs.;10(1): 21-9
- Amel Barez, M., Maleki Saghouni, N., Esmaily, H. (2020). “Babazadeh, investigation the relationship between self-esteem and breastfeeding selfefficacy in primiparous breastfeeding mothers referring to Mashhad medical centers”, Journal of Health Literacy, ss. 36-45.
- Amel Barez, M., Maleki Saghouni, N., Esmaily, H., & Babazadeh, R. (2020). Investigation the relationship between self-esteem and breastfeeding self-efficacy in primiparous breastfeeding mothers referring to Mashhad medical centers. Journal of Health Literacy, 5(3), 36-45.
- American Academy of Pediatrics Section on Breastfeeding. (2012). Breastfeeding and the use of human milk. Pediatrics, 129(3): 827-841.

- Annagür BB ., Annagür A. (2012). Doğum Sonrası Ruhsal Durumun Emzirme ile İlişkisi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 4(3):279-292 doi:10.5455/cap.20120417.
- Anne Sütü ve Emzirme Eğitim Rehberi. (2016). Mehmet Akif Ersoy Göğüs Kalp Ve Damar Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi. İstanbul.
- Aslan, Y., Ege, E. (2016). Annelerin emzirme öz-yeterliliği ve depresyon riski ile ilişkisi. Journal of Human Sciences, 13(2), 3160-3172.
- Avcı E. (2013). Annelerin anne sütü ile ilgili sağlık okuryazarlık düzeylerini değerlendirme aracı geliştirme, sağlık okuryazarlık düzeylerini ve etkileyen faktörleri saptama. Tıp Fakültesi Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Gaziantep, Türkiye.
- Awaliyah, S. N., Rachmawati, I. N., Rahmah, H. (2019). Breastfeeding self- efficacy as a dominant factor affecting maternal breastfeeding satisfaction, BMC Nursing, ss. 1-7.
- Ayhan Başer, D. (2018). Postpartum depresyon ile emzirme arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. Ankara Med J;18(3): 276-85.
- Bağ, Ö., Yaprak, I., Halıcıoğlu, O., Parlak, Ö., Harputoğlu, N., Astarcıoğlu, G.(2006). Annelerin anne sütü hakkındaki bilgi düzeyi ve yalnızca anne sütü ile beslenmeyi etkileyen psikososyal Faktörler. Tepecik Eğit Hast Derg; 16(2):63–70. doi: 10.5222/terh.2006.85570 .
- Balogun, O.O., Dagvadorj, A., Anigo, K.M., Ota, E., Sasaki, S. (2015). Factors influencing breastfeeding exclusivity during the first 6 months of life in developing countries: a quantitative and qualitative systematic review. Matern Child Nutr.;11(4):433-51
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. Psychological Review, 84, 191–215. doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191.
- Bandura, A.(1998). Health promotion from the perspective of social cognitive theory. Psychology and Health; 13(2):249-623.
- Bandura, A., Wessels, S. (1994). Self-efficacy (Vol. 4, pp. 71-81).

- Barona-Vilar, C., Escribá-Agüir, V., Ferrero-Gandía, R. (2009).“A qualitative approach to social support and breast-feeding decisions”, *Midwifery*, ss. 187-94).
- Bartick, M., ve Reinhold, A. (2010).The burden of suboptimal breastfeeding in the United States: A pediatric cost analysis. *Pediatrics*, 125(5):1048-1056.
- Bartle, N. C., & Harvey, K. (2017). Explaining infant feeding: The role of previous personal and vicarious experience on attitudes, subjective norms, self-efficacy, and breastfeeding outcomes. *British Journal of Health Psychology*, 22(4), 763-785.
- Bertini, G., Perugi, S., Dani, C., Pezzati, M., Tronchin, M., Rubaltelli, F.F. (2003). Maternal education and the incidence and duration of breast feeding: a prospective study. *J Pediatr Gastroenterol Nutr*;37(4):447-52.
- Blyth, R., Creedy, D.K., Dennis, C.L., Moyle, W., Pratt, J., De Vries, S.M. (2002). Effect of maternal confidence on breastfeeding duration: An application of breastfeeding self-efficacy theory. *Birth-Issues in Perinatal Care*, 29 4, 278-84.
- Brockway, M., Benzies, K., Hayden, K.A. (2017). Interventions to Improve breastfeeding self-efficacy and resultant breastfeeding rates: a systematic review and meta-analysis. *J. Hum. Lact.*; 33(3):486-99.
- Bryant ,T. (2012). Tandem nursing: a review and guidelines. *International Journal of Childbirth Education.*;27(4):84-88.
- Cai, X., Wardlaw, T., Brown, D.W. (2012). Global trends in exclusive breastfeeding. *Int Breastfeed J* , 7:12.
- Campbell, J. D., & Lavalley, L. F. (1993). Who am I? The role of self-concept confusion in understanding the behavior of people with low self-esteem. In: R. F. Baumeister (Ed.), *Self-esteem: The Puzzle of Low Self-regard*. New York: Plenum Press. p 3–20.
- Cangöl, E., Hotun Şahin, N. (2014). Emzirmeyi etkileyen faktörler ve emzirme danışmanlığı, *Zeynep Kamil Bülteni*, 45 (3), 100-105, 2014.
- Cangöl, E., Hotun Şahin, N. (2017). Emzirmenin Desteklenmesinde Bir Model: Pender’in Sağlığı Geliştirme Modeline Dayalı Motivasyonel Görüşmeler.

- Cantürk, D. (2018). Vajinal ve sezaryen doğum yapan annelerin emzirme öz-yeterlilik düzeyleri Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Edirne
- Cardinali, G., & D'Allura, T. (2001). Parenting styles and self-esteem: A study of young adults with visual impairments. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 95(5), 261-271.
- Ceylantekin, Y. (2017). Afyon'da çalışan kadınlarda emzirme davranışını etkileyen faktörler. *Int Ref J Gynaecol Matern Child Heal*(11).
- Chen, G., Gully, S. M., Eden, D. (2004). "General self- efficacy and self- esteem: Toward theoretical and empirical distinction between correlated self-evaluations", *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, ss. 375-95.
- Chipojola, R., Chiu, H.Y., Huda, M.H., Lin, Y.M., Kuo, S.Y. (2020). Effectiveness of theory-based educational interventions on breastfeeding self-efficacy and exclusive breastfeeding: A systematic review and meta-analysis. *Int. J. Nurs. Stud.*;109: 103675.
- Chrzan-Dętkoś, M., Walczak-Kozłowska, T., Pietkiewicz, A., Żołnowska, J. (2021). "Improvement of the breastfeeding self-efficacy and postpartum mental health after lactation consultations–Observational study", *Midwifery*, ss. 102905.
- Clark, S. G. J., Bungum, T. J. (2003). The benefits of breastfeeding: an introduction for health educators. *California Journal Of Health Promotion*, 1(3), 158-163.
- Corby, K., Kane, D., Dayus, D. (2021). Investigating predictors of prenatal breastfeeding self-efficacy. *Canadian Journal of Nursing Research*, 53(1), 56-63.
- Coşkun, T. (2003). Anne Sütü İle Beslenmenin Yararları. *Katkı Pediatri Dergisi*;25(2):199-200.
- Coşkun, T. (2003). Özel Durumlarda Anne Sütü İle Besleme. *Katkı Pediatri Dergisi*, 25 (2): 203-223.

- Cömert, G. A. (2011).Doğum sonu dönemde emzirme öz yeterliliği ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Konya
- Creedy, D.K., Dennis, C.L., Blyth, R., Moyle, W., Pratt, J., De Vries, S.M. (2003). Psychometric characteristics of the breastfeeding self-efficacy scale: data from an australian sample. Wiley Periodicals, Inc. Res Nurs Health, 26, p.143–52.
- Çalık, K.Y., Çetin, F.C., Erkaya, R. (2017). Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2017;6(3):80-91.
- De Jager, E., Skouteris, H., Broadbent, J., Amir, L., Mellor, K. (2013). “Psychosocial correlates of exclusive breastfeeding: A systematic review”, Midwifery, ss. 506-18.
- Dehghan, M., Kashaninia, Z., Sajedi, F. P. Reza, S. (2015). Effect of kangaroo mother care on the self-esteem of mothers of preterm infants hospitalized in the neonatal intensive care unit. Journal of Client-Centered Nursing Care, 1(4), 177-182.
- Dehghan, M., Kashaninia, Z., Sajedi, F., Reza, S. P. (2015). “Effect of kangaroo mother care on the self-esteem of mothers of preterm infants hospitalized in the neonatal intensive care unit”, Journal of Client-Centered Nursing Care, ss. 177-182.
- Demirtaş Hiçyılmaz, B., Açıkgöz, İ. (2017). Emzirme Öz-Yeterliliği, Emzirme Tutumu, Sosyal-Uzman Desteği ve Emzirme Kontrolü Arasındaki İlişki. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi, 9 (2).
- Dennis, C. L. (2002). Breastfeeding initiation and duration: a 1990–2000 literature review. Journal of Obstetric,Gynecologic and Neonatal Nursing. 31:12-32.
- Dennis, C. L., (2003).Breastfeeding self efficacy scale: psychometric assessment of the short form. Journal of Obstetric, Gynecologic and Neonatal Nursing.;32:734–743.
- Dennis, C.L. (1999). Theoretical underpinnings of breast-feeding confidence: a self-efficacy framework. Journal of Human Lactation ;15(3):195- 201
- Dennis, C.L., Faux, S. (1999). Development and psychometric testing of the breastfeeding self-efficacy scale, Research in Nursing&Health, 22, 399 -409.

- Dilek, H. (2007). Farklı eğitim programlarına devam eden lise II. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile anne babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Ekşioğlu A.B, Çeber E. (2011). Translation and validation of the Breastfeeding Self-efficacy Scale into Turkish. *Midwifery*; 27(6): 246-53.
- Elgzar, W. T., Al-Thubaity D. D., Alshahrani, M. A., Essa, R. M., Ibrahim, H. A. (2023). “The relationship between maternal ideation and exclusive breastfeeding practice among saudi nursing mothers: A cross-sectional study”, *Nutrients*, ss. 1719.
- Elkin, N., Ören, M. M., Demirel, A., & Önal, A. E. (2015). Bir aile sağlığı merkezine başvuran gebelerin anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi ve tutumları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2(24), 41-8.
- Erdal, E.(1990). 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin çocukluk hastalıklarında kullandıkları kendi kendine tedavi uygulamalarının incelenmesi. II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri, İzmir, 867-871.
- Ergezen, Y., Efe, E., Çalışkan, Özdöl, F., Dikmen, Ş., (2021). Doğum sonu dönemde annelerin emzirme öz-yeterlilik algıları ile emzirme başarıları arasındaki ilişki”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(3), 217-223.
- Erol, D. D. (2020).Annelerin emzirme öz yeterlilik düzeyinin bebeği emzirme devamlılığına etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği. İstanbul).
- Eryiğit, H. (2019). Kadın hekimlerde emzirme öz yeterlilik algısı, emzirme tutumu ve etkileyen faktörlerin araştırılması. Tıpta uzmanlık tezi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haydarpaşa Numune Eğitim Ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, İstanbul.
- Februhartantyl J, Bardosono S, Septiaril AM. Problems during lactation are associated with exclusive breastfeeding in DKI Jakarta Province: father’s potential roles in helping to manage these problems. *Mal J Nut*. 2006; 12(2), 167- 80.

- Fong, H. F., Rothman, E. F., Garner, A., Ghazarian, S. R., Morley, D. S., Singerman, A., ve Bair-Merritt, M. H. (2018). Association between health literacy and parental self-efficacy among parents of newborn children. *The Journal of pediatrics*, 202, 265- 271. doi:10.1016/j.jpeds.2018.06.021.
- Gilbert, E.S., Harmon, J.S. (2002). “Yüksek riskli gebelik ve doğum”. Taşkın L, çeviri editörü. *Gebeliğin kaybı perinatal yas*. Ankara: Palme Yayıncılık: s. 133- 70.
- Giray, H. (2004). Anne sütü ile beslenme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Dergisi*, 13(1), 12- 15.
- Gökçay, G. (2008). Yaşamın ilk 2 yılında çocuk sağlığı ve bakımı, (1. Baskı). Saga Yayınları, İstanbul.
- Gökçay, G., Keskindemirci, G. (2019). Anne sütünün önemi. Telatar B, editör. *Aile Hekimliğinde Anne Sütünün Anne ve Bebek Sağlığı Açısından Önemi*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; p.1-7.
- Gökçe, N. E. (2019). 0-12 aylık bebeği olan annelerin emzirme öz-yeterliliği ve anne sütünü arttırmaya yönelik tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanma eğilimleri. İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Gökçeoğlu, E. (2014). Annelerin emzirme özyeterlilikleri ile sütün yeterlilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). T. C Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum.
- Gölbaşı, Z. (2019). Kısa Mesaj ve Telefon Aramaları İle Desteklenen Postpartum Emzirme Danışmanlığının İlk Altı Aydaki Emzirme Davranışına Etkisi. *Acu Sağlık Bilimleri Dergisi*;10(1):33-41.
- Gözükara, F. (2014). Emzirmenin başarılmasında anahtar faktör: baba desteğinin sağlanması ve hemşirenin rolleri. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Derg.*;11(3):289-96.
- Gözüyeşil, E., Tar, E., Ünal, E. (2020). Evaluation of breastfeeding self-efficacy and breastfeeding success in high risk age group women. *Eurasian J Heal Sci.*;3(3):190-8.

- Grote, N.K., Bridge, J.A., Gavin, A.R., Melville, J.L., Iyengar, S., Katon, W.J. (2010). A metaanalysis of depression during pregnancy and the risk of preterm birth, low birth weight and intrauterine growth restriction. *Archives of General Psychiatry*; 67(10): 1012-1024.
- Güleç, D., Kavlak, O., Sevil, Ü. (2014). Ebeveynlerin Doğum Sonu Yaşadıkları Duygusal Sorunlar ve Hemşirelik Bakımı. *HEAD*; 11(1): 54-60.
- Güleç, D., Öztürk, S., Sevil, Ü., Kazandı, M. (2014). Gebelerin Yaşadıkları Doğum Korkusu ile Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. *Turkiye Klinikleri J Gynecol Obst*; 24(1):36- 41.
- Haga, S. M., Ulleberg, P., Slinning, K., Kraft, P., Steen, T. B., Staff, A. (2012). “A longitudinal study of postpartum depressive symptoms: Multilevel growth curve analyses of emotion regulation strategies, breastfeeding self-efficacy, and social support”, *Archives of Women's Mental Health*, ss. 175-84.
- Hector, D., King, L., Webb, K., Heywood, P. (2005). Factors affecting breastfeeding practices: applying a conceptual framework. *New South Wales Public Health Bulletin*.;16(3- 4):52-5.
- Henshaw, E. J., Fried, R., Siskind, E., Newhouse, L., & Cooper. (2015). Breastfeeding self-efficacy, mood, and breastfeeding outcomes among primiparous women. *Journal of Human Lactation*, 31(3), 511-518.
- Hines, M., Hardy, N., Martens, A., & Zimmerman, E. (2022). Birth order effects on breastfeeding self-efficacy, parent report of problematic feeding and infant feeding abilities. *Journal of Neonatal Nursing*, 28(1), 16-20.
- Hogg, M.A., Vaughan, G.M. (2007). Sosyal psikoloji. (İbrahim Yıldız ve Aydın Gelmez Çev.). Ankara: Ütopya Yayınları.
- International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes. (2019).
- Irmak, N. (2016). Anne Sütünün Önemi ve İlk 6 Ay Sadece Anne Sütü Vermeyi Etkileyen Unsurlar. *The Journal Of Turkish Family Physician* ;7:27-31.
- Işık, G. K., Tezcan, S.(2005). Gebelerin emzirmeye ilişkin tutumları ve emzirme tutumunu etkileyen bazı faktörler. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*.1–13).

- Işık, G., Egelioglu Çetişli, N., Başkaya, V. A., (2018). “Postpartum pain, fatigue levels and breastfeeding self-efficacy according to type of birth”, *Deuhfed*, ss. 224-32.
- İkiz, F. E., Eriş, Y. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Ve Kişisel Değişkenlerin Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 8(6).
- İnce, O., Aktas, G., Aktepe, N., Aydin, A. (2017). Evaluation of the factors affecting mothers' breastfeeding self-efficacy and breastfeeding success. *Izmir Dr Behcet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 7(3).
- James, W. (1950). *The principles of psychology*. Vol 1. Dover Publications.
- Kamalifard, M., Mirghafourvand, M., Ranjbar, F., Sharajabad, F. A., Gordani, N. (2019). “Relationship of breastfeeding self-efficacy with self-esteem and general health in breastfeeding mothers referred to health centers of Falavarjan City- Iran, 2015”, *Community Mental Health Journal*, ss. 1057-63.
- Karaağaoğlu N., Eroğlu Samur, G. (2011). *Anne ve çocuk beslenmesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kartal, Y. A., Karaman, T. (2018). Effect of birth preparation training on prenatal attachment and depression. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 49(1), 85-91. doi:10.16948/zktipb.321210).
- Keddem, S., Frasso, R., Dichter, M., Hanlon, A. (2018). The association between pregnancy intention and breastfeeding. *J. Hum. Lact.*;34(1): 97- 105.
- Kocaöz, F. Ş., Destegül, D., & Kocaöz, S. (2021). Comparison of the breastfeeding outcomes and self-efficacy in the early postpartum period of women who had given birth by cesarean under general or spinal anesthesia. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 34(10), 1545-1549.
- Kocaöz, F. Ş., Destegül, D., Kocaöz, S., (2021). “Comparison of the breastfeeding outcomes and self-efficacy in the early postpartum period of women who had given birth by cesarean under general or spinal anesthesia”, *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, ss. 1545-49.
- Konukoğlu, T., Pasinlioğlu, T. (2021). Gebelerde Emzirme Öz-Yeterliliği ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 12-22.

- Kronborg, H., Foverskov, E., Væth, M., & Maimburg, R. D. (2018). The role of intention and self-efficacy on the association between breastfeeding of first and second child, a Danish cohort study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 18(1), 1-9.
- Kurnaz, D., Hazar, H. U. (2014). Erken postpartum dönemde annelerin emzirmeye ilişkin tutum ve başarılarını etkileyen faktörler. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 4(2), 76-86.
- Küçükoglu, S., Çelebioğlu, A. (2014). Hasta Yenidoğanların Annelerinin Emzirme Özyeterlilik Düzeyi ve Emzirme Başarılarının İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*; 2(1): 1-11.
- Kültürsay, N., Bilgen, H., Türkyılmaz, C. (2018). Anne sütünün içeriği ve yararları. *Türk Neonatoloji Derneği Sağlıklı Term Bebeğin Beslenmesi Rehberi 2018 Güncellemesi*
- Li, F., Huang, C., Lin, Q., Xi, Y., Xiang, C., Yong, C., Deng, J. (2023). “Anneözellikleri, niyet, öz-yeterlilik, algılanan sosyal destek ve sadece emzirme uygulaması: Yapısal eşitlik modelleme yaklaşımları”. *Sağlık Hizmetlerinde”, Multidisipliner Dijital Yayıncılık Enstitüsü*, s. 87.
- Maleki-Saghooni, N., Amel Barez, M., Karimi, F. Z. (2020). “Investigation of the relationship between social support and breastfeeding self-efficacy in primiparous breastfeeding mothers”, *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, ss. 3097-102
- Maleki-Saghooni, N., Amel Barez, M., Moeindarbari, S., Karimi, F. Z. (2017). “Investigating the breastfeeding self-efficacy and its related factors in primiparous breastfeeding mothers”, *International Journal of Pediatrics*, ss. 6275-83.
- Mannel, R., Martens, P.J., Walker, M. (2008). *Core Curriculum for Lactation Consultant Practice*. 2nd ed. USA: Jones and Bartlett Publishers; (2008).
- McAuley, E., Elavsky, S., Motl, R. W., Konopack, J. F., Hu, L., Marquez, D. X. (2005). “Physical activity, self-efficacy, and self-esteem: Longitudinal relationships in older adults”, *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, ss. 268-75.

- McQueen, K. A., Montelpare, W. J. ve Dennis, C. L. (2013). Breastfeeding and Aboriginal women: validation of the breastfeeding self-efficacy scale - short form. *Canadian Journal of Nursing Research*, 45(2), 58-75. doi:10.1177/084456211304500209.
- Meedya, S., Fahy, K., Kable, A. (2010). Factors that positively influence breastfeeding duration to 6 months: a literature review. *Women Birth*, 23(4), 135–145. doi: 10.1016 / j.wombi.2010.02.002
- Melo, M. C. P. Bonelli, J. C. D. S. Monteiro, C. M. D. S. Guimarães, L. C. D. O. (2021). Breastfeeding self-efficacy in adult women and its relationship with exclusive.
- Mercan, Y ., Tari Selcuk, K. (2021). “Association between postpartum depression level, social support level and breastfeeding attitude and breastfeeding selfefficacy in early postpartum women”, *PloS One*, ss. e0249538.
- Mohammadi, M.M., Poursaberi, R. (2018). The effect of stress inoculation training on breastfeeding self-efficacy and perceived stress of mothers with low birth weight infants: Clinical Trial. *J Family Reprod Health*. 12(3):160-1.
- Mohapatra, I., Roy, A. (2018). Breastfeeding awareness and perception among antenatal mothers: A cross-sectional study in urban slum population of Bhubaneswar, Odisha. *J Educ Health Promot.*;7(1):60. doi:10.4103/jehp.jehp_98_17
- Morgado, C.M., Werneck, G.L., Hasselmann, M.H. (2013). Social network, social support and feeding habits of infants in their fourth month of life. *Cien Saude Colet.*; 18(2):367-76. doi: 10.1590/s1413-81232013000200008.
- Morton, M. H., Montgomery, P. (2013). “Youth empowerment programs for improving adolescents’ self-efficacy and self-esteem: A systematic review”, *Research on Social Work Practice*, ss. 22-33.
- Neyzi O., Ertuğrul T. (2002).Büyüme ve gelişme. İçinde: Neyzi O (Editör). *Pediatric I. İkinci Baskı*, İzmir: Nobel Tıp Kitabevleri; p.377-84.
- Ngo, L. T. H., Chou, H. F., Gau, M. L., Liu, C. Y. (2019). “Breastfeeding self- efficacy and related factors in postpartum vietnamese women”, *Midwifery*, ss. 84-91.

- O'Campo, P. (1992). Prenatal factors associated with Breastfeeding Duration: Recommendations for Prenatal Interventions. *Birth* 1992;19:195-201.
- Odent, M. (2003). "Birth and breastfeeding: rediscovering the needs of women during pregnancy and childbirth", Clairview Books, East Sussex, United Kingdom, 173–186.
- Oran, O., Yurdakök, M.(1996). Yenidoğan bebeklerin beslenmesi. Güneş Yayınları, Ankara, 1996.
- Orth, U., Robins, R. W., & Widaman, K. (2012). Life-span development of self-esteem and its effects on important life outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(6), 1271-1288.
- Otsuka, K., Dennis, C.L., Tatsuoka, H., Jimba, M. (2008). The relationship between breastfeeding self-efficacy and perceived in sufficient milk among japanese mothers. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*, 37(5), 546-555. doi: 10.1111/j.1552-6909.2008.00277.x.
- Örün, E., Yalçın, S.S., Madendağ, Y., Üstünyurt, Z., Kutluk, İ., Yurdakök, K. (2010). Factors associated with breastfeeding initiation time in a Baby-Friendly Hospital. *The Turkish Journal of Pediatrics*, 52(1): 10-16.
- Öz, F. (2004). Sağlık Alanında Temel Kavramlar. Ankara, İmaj İç ve Dış Ticaret AŞ, 83-113.
- Özcan, Ş., & Aslan, E. (2015). Normal doğumda ve sezaryen doğumda anne memnuniyetinin belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 23(1), 41-48.
- Özkan, H., Üst, ZD., Gündoğdu, A., Çapık, A., Şahin, SA. (2014). Erken postpartum dönemde emzirme ve depresyon arasındaki ilişki. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*; 48(2): 124-31.
- Özlem, K., Özkan, H., Sidar, N., Duygu, C. (2017). Annelerin emzirme koçluğu hakkındaki bilgi, görüş ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 7(2), 175-183.
- Palancı, Ö. (2019). Annelerin emzirme öz yeterliliğine annelik fonksiyonel ve postpartum depresyon durumunun etkisi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Poorshaban, F., Pakseresht, S., Bostani Khalesi, Z., Kazemnejad Leili, E. (2017). "Factors associated with breastfeeding self-efficacy of mothers within 6 weeks of delivery", *Journal of Holistic Nursing And Midwifery*, ss. 27-34.
- Prates, L.A., Schmalfuss, J.M., Lipinski, J.M. (2015). Social support network of postpartum mothers in the practice of breastfeeding. *Escola Anna Nery*, 19(2), 310–315. doi: 10.5935/1414- 8145.2015004
- Quigley, M. A., Carson, C., Sacker, A., Kelly, Y. (2016). "Exclusive breastfeeding duration and infant infection", *European Journal of Clinical Nutrition*, ss. 1420-27.
- Rahmatnezhad, L., Sheikhi, S., Didarloo, A., Fakoor, Z., Iranidokht, M. (2018). The impact of baby massage training on awareness, perceived stres and breastfeeding self-efficacy of mothers with hospitalized neonate. *International Journal of Pediatrics*. 6(10):8297- 306.
- Razuel, C., Bruchon-Schweitzer, M., Dupanloup, A., Irion, O., Epiney, M. (2011). Stressful events, social support and coping strategies of primiparous women during the postpartum period: A qualitative study. *Midwifery*; 27(2): 237-242.
- Renfrew, M.J., McCormick, F.M., Wade, A., Quinn, B., Dowswell, T. (2012). Support for healthy breastfeeding mothers with healthy term babies. *Cochrane Database Syst Rev*;5:Cd001141.
- Samur, G. (2008). Anne Sütü. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı. Ankara: Klasmat Matbaacılık
- Sayılan, A. A., Ak, E. S., Ezginur, İ., Kavasoglu, A. (2020). Sezaryen Sonrası Benlik Saygısı ve Vücut Algısı. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 18-24.
- Senn, K.K., Mallick, T.S., Bari, W. (2020). Gender inequality in early initiation of breastfeeding in Bangladesh: A trend analysis. *Int. Breastfeed. J.*;15(1):1-11.
- Sevim, K., Artan, T. (2021). Yüksek ve Düşük Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler. *Toplumsal Politika Dergisi*. ss. 109-121.
- Shaker, I., Scott, J. A., & Reid, M. (2004). Issues and innovations in nursing practice. *Journal of Advanced Nursing*, 45(3), 260-269).

- Sikorski, J., Renfrew, M. J., Pindoria, S., Wade, A., Renfrew, M. J. (2002). "Support for breastfeeding mothers", *Cochrane Database Syst Rev*;1.
- Spiby, H., McCormick, F., Wallace, L., Renfrew, M.J., D'Souza, L., Dyson, L. (2009). "A Systematic Review of Education and Evidence-Based Practice Interventions with Health Professionals and Breast Feeding Counsellors on Duration of Breast Feeding. " *Midwifery*.; 25 (1): 50-61. doi: 10.1016/j.midw.2007.01.006.
- Sun, K., Chen, M., Yin, Y., Wu, L., Gao, L. (2017). Why Chinese mothers stop breastfeeding: Mothers' self-reported reasons for stopping during the first six months. *Journal of Child Health Care*, 21(3), 353-363.
- Şenol, D.K., Pekyigit, A, (2021). Normal Doğum ve Sezaryende Doğum Sonu Stresin Emzirme Özyeterliliğine Etkisi. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*. 18(4), 1062-9,.
- Işık, G., Egelioglu Çetişli, N., & Başkaya, V. A. (2018). Postpartum pain, fatigue levels and breastfeeding self-efficacy according to type of birth. *Deuhfed*, 11(ss. 224-232).
- Tafarodi, R. W. (1998). Paradoxical self-esteem and selectivity in the processing of social information. *Journal of Personality & Social Psychology*, 74, 1181–1196.
- Tafarodi, R. W., Swann, W. B. (1995). Self-liking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure. *Journal of Personality Assessment*, 65, 322–342.
- Tafarodi, R. W., Swann, W. B. (2001). Twodimensional self-esteem: Theory and measurement. *Personality and Individual Differences*, 31, 653-673.
- Tafarodi, R. W., Tam, J., Milne, A. B. (2001). Selective memory and the persistence of paradoxical self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(9), 1179-1189.
- Tafarodi, R. W., Wild, N., Ho, C. (2010). Parental authority, nurturance, and twodimensional self-esteem. *Scandinavian*
- Tang, K., Wang, H., Tan, SH., Xin, T., Qu, X., Tang, T. (2019). Association between maternal education and breast feeding practices in China: a population-based cross-sectional study. *BMJ Open*.;9(8):1-9.

- Taşkın, L. (2007).Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği, (8. Baskı). Sistem Ofset Matbaacılık, Ankara, s: 284–285
- Taveras, EM., Capra, AM., Braveman, PA., Jensvold, NG., Escobar, GJ., Lieu, TA. (2003). Clinician support and psychosocial risk factors associated with breastfeeding discontinuation. *Pediatrics*;112:108-15.
- Tayman, C. (2017). Anne sütünün yetişkinlikteki kronik hastalıklara etkileri. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi*;2(2):218-29.
- Timurturkan, M. (2020). Biyoiktidar, Beslenme ve Annelik: Emzirmenin Kültürel ve Politik Görünümleri. *İstanbul University Journal of Sociology*, 40(1), 219-248.
- Titaley, C. R., Dibley, M. J., Ariawan, I., Mu'asyaroh, A., Alam, A., Damayanti, R., Fahmida, U. (2021). “Determinants of low breastfeeding self-efficacy amongst mothers of children aged less than six months: results from the BADUTA study in East Java, Indonesia”. *International Breastfeeding Journal*, ss1-15.
- TNSA, (2008).Hacettepe Üniversitesi Türkiye nüfus ve sağlık araştırması. Hacettepe University of Population Studies
- TNSA, (2013). Hacettepe Üniversitesi Türkiye nüfus ve sağlık araştırması. Hacettepe University of Population Studies
- Alus Tokat, M., Serçekuş, P., Yenal, K., & Okumuş, H. (2015). Early Postpartum Breast-Feeding Outcomes and Breast-Feeding Self-Efficacy in Turkish Mothers Undergoing Vaginal Birth or Cesarean Birth With Different Types of Anesthesia. *International journal of nursing knowledge*, 26(2), 73-79.
- Tokat, MA, (2013). Okumuş H. Emzirme Öz-yeterlilik algısını güçlendirmeye temelli antenatal eğitimin emzirme öz-yeterlilik algısına ve emzirme başarısına etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*; 10(1): 21-29.
- Topuz, Ş., Duman, N. B., Uysal, G., Öcalan, D. (2021). “Breastfeeding self-efficacy and related factors during early postpartum period”, *Universa Medicina*, ss. 216-25.
- Turan, A., Bozkurt, G. (2020). “Primipar annelerin doğum şekli ve emzirmeye ilişkin özelliklerine göre emzirme öz yeterlilik düzeyleri”, *EGE HFD*, 36(1), 1-10.

- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, 2018, Ankara, Türkiye.
- Türkyılmaz, C. (2016). “Emzirme danışmanlığı ve emzirmede karşılaşılan sorunlar”, Klinik Tıp Pediatri Dergisi, 8(2), 19-33,.
- Uçan, S. (2016). Ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin emzirme sürecine kültürel davranışlara ve ebeveyn bebek bağlanmasına etkisi (Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. YÖK tez (440508).
- UNICEF Data: Monitoring the situation of children and women. (2022). Breastfeeding.
- UNICEF. (2003). İlk 6 ay sadece anne sütü. unicef.org/turkey/ir/_mc29.html. Erişim: 23.11.2023.
- UNICEF. (2018). Basın Merkezi [Internet]. Yeni doğan her 5 bebekten 3'ü ilk bir saat içinde emzirilmiyor. 7/ [20.10.2023];
- Uzun, K., Kolcu, M., Öcebe, D.K. (2018). Anne Sütü ile Beslenmede Kanıta Dayalı Uygulamalar. Hemşirelik Bilimi Dergisi; 1(2):29–32
- Victora, C.G., Bahl, R., Barros, A.J.D., França, G.V.A., Horton, S., Krasevec J., Rollins, N.C. (2016). Breastfeeding in the 21st century: Epidemiology, mechanisms, and lifelong effect. The Lancet; 387, 475–490.
- WHO, (2016). Infant and Young child feeding.
- Williams, K.L., Galliher, R.V. (2006). Predicting depression and self-esteem from social connectedness, support, and competence. Journal of Social and Clinical Psychology, 25(8), 855-874.
- Wong, M. C., Lau, T. C., Lee, A. (2012). “The impact of leadership programme on self-esteem and self-efficacy in school: A randomized controlled trial”, Plos One.
- Whang W, Lau Y, Chow A, Chan KS. Breast-feeding intention and duration and duration among Hong Kong Chinese women: A prospective longitudinal study. Midwifery 2013;3:1-10.
- World Health Organization (WHO). (2019). Infant and Young Child Feeding.

- World Health Organization [Internet]. (2018). Bebek ve Çocuk Beslenmesi [updated 2018 Feb 16;cited 2023 Jan 12];
- World Health Organization. (2021). Breastfeeding.
- Wu, Y. H., Ho, Y. J., Han, J. P., Chen, S. Y., (2018). “The influence of breastfeeding self-efficacy and breastfeeding intention on breastfeeding behavior in postpartum women”, *Hu Li Za Zhi The Journal Of Nursing*, ss. 42-50.
- Wutke, K., Dennis, C. L. (2007).The reliability and validity of the Polish version of the Breastfeeding Self-Efficacy Scale-Short Form: translation and psychometric assessment.*International Journal of Nursing Studies*.;44(8):1439–1446.
- Yağcan, H. (2021). Emzirmenin anne sağlığına etkisi. *Türkiye Klinikleri*; 7(5):8–13.
- Yang, X., Gao, L. L., Ip, W. Y., Chan, W. C. S. (2016). “Predictors of breast feeding self-efficacy in the immediate postpartum period: A cross-sectional study”, *Midwifery*, ss. 1-8.
- Yanikkerem, E., Ay, S., Göker, A. (2014). Primipar ve multipar gebelerin emzirme tutumu ve yaşadıkları endişeler. *Van Tıp Dergisi*, 21(1), 6-16.
- Yardımcı, H., Özçelik, AÖ. (2015). Anne Sütü Oligosakkaritleri Ve Sağlık Üzerine Etkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*;24:69. 23.
- Yavuzer, H. (2000). Okul çağı çocuğu. 4. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yemenci Devrim, A.D., Bozkurt, Ö., Özkara, M. (2020). Genç nesilde başarı odaklı motivasyon ve öz saygının kariyer stresi ile ilişkisi. *Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*;4(1):56-66.
- Yeşilçiçek Çalık, K., Coşar Çetin, F., Erkaya, R. (2017). Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3): 80-91.
- Yıldız, K. (2019). Yenidoğan yoğun bakımda bebeği yatan annelerin emzirme tutumu ve emzirme başarılarının belirlenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa, Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, S.D., Beji, N.K. (2010). “Gebelerin stresle başa çıkma, depresyon ve prenatal bağlanma düzeyleri ve bunları etkileyen faktörler”. *Genel Tıp Dergisi*, 20(3): 99-108.

- Yilmaz, C., ve Taşpınar, A. (2017). Doğum sonrası erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay anne sütü alma durumuna etkisi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(3), 25-34.
- Yorra, M. L., (2014). “Self-efficacy and self-esteem in third-year pharmacy students”, American Journal of Pharmaceutical Education.
- Zhao, J., Zhao, Y., Du, M., Binns, CW., Lee, AH. (2017). Maternal education and breastfeeding practices in China: a systematic review and metaanalysis. Midwifery.;50:62-71.
- Zhou, X., Zhu, H., Zhang, B., Cai, T. (2013). Perceived social support as moderator of perfectionism, depression, and anxiety in college students. Social Behavior & Personality: An International Journal, 41(7), 1141-1152.
- Zhu, J., Chan, W. C. S., Zhou, X., Ye, B., He, H. G. (2014). “Predictors of breast feeding self-efficacy among Chinese mothers: A cross-sectional questionnaire survey”, Midwifery, ss. 705-11.

